

AKMENĖS RAJONO AKMENĖS VAIKŲ LOPŠELIS-DARŽELIS
„GINTARĖLIS“

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

„VAIKYSTE, NUSIJUOK!“

Akmenė, 2016

PRITARTA
Akmenės rajono savivaldybės
tarybos 2016 m. gruodžio 28 d.
sprendimu Nr. T-

PATVIRTINTA
Akmenės vaikų lopšelio-darželio
„Gintarėlis“ direktoriaus
2016 m. gruodžio d.
įsakymu Nr. VI-

AKMENĖS RAJONO AKMENĖS VAIKŲ LOPŠELIO-DARŽELIO „GINTARĖLIS“

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

„VAIKYSTE, NUSIJUOK!“

Programą parengė: Laimutė Garalienė (darbo grupės vadovė), Giedrė Garbaliauskienė, Regina Ivanauskienė, Daiva Jurgelienė, Liongina Krasauskienė, Gražina Nakienė, Leta Numsėdienė, Zina Pranckienė, Lauryna Danusevičienė, Vitalija Guobienė.

PROGRAMOJE NAUDOJAMOS SĄVOKOS

Esminis gebėjimas – tai nuo gimimo iki šešerių metų kiekvienoje iš ugdymosi pasiekimų sričių įgytas svarbiausias vaiko gebėjimas ką nors daryti, veikti, elgtis, kurti.

Ikimokyklinio amžiaus vaikas - asmuo, kuris lavinamas nuo vienerių iki šešerių metų pagal ikimokyklinio ugdymo programą.

Individualioji programa – programa, skirta asmenims individualiems gebėjimams ugdyti ir specialiesiems ugdymosi poreikiams tenkinti.

Pasiekimų aprašas – tai gairės, padedančios pedagogams, tėvams, švietimo pagalbos specialistams, kitiems ugdytojams ir vadovams suprasti, ko gali pasiekti vaikai nuo gimimo iki šešerių metų, bei susitarti dėl vaikų ugdymo tikslų, uždavinių, numatyti ugdymosi rezultatus.

Pasiekimų žingsnis – tai vaiko pažangą rodantys žinių ir supratimo, gebėjimų ir nuostatų pokyčiai per vienerius metus, atitinkantys vaiko raidos dėsningumus kokybiško ugdymo sąlygomis.

Specialiųjų ugdymosi poreikių vaikas – asmuo nuo vienerių iki šešerių metų, kurio galimybės ugdytis ir dalyvauti visuomenės gyvenime yra ribotos dėl įgimtų ar įgytų sutrikimų.

Ugdymo programa – tinkamai suformuluota švietimo programa, kurios turiniu, pateikimo būdais ir metodais siekiama numatyto rezultato.

Ugdymo principas – tai pagrindinės idėjos, esminiai reikalavimai, padedantys realizuoti mokymo procesą. Jais vadovaujama pedagoginėje veikloje iškeliant uždavinius, parenkant ugdymo turinį, metodus, priemones, kuriant aplinką ir organizuojant ugdymo procesą. Suformuluoti principai nulemia ugdymo kryptingumą.

Ugdymo turinys – integruota žinių, įgūdžių, gebėjimų, vertybinių nuostatų sistema.

Ugdymo pasiekimų vertinimas – nuosekli informacija apie vaiko ugdymosi pažangą ir pasiekimus, jos kaupimo, interpretavimo ir apibendrinimo procesas.

Vaiko ugdymosi pasiekimų sritis pasiekimų apraše – tai vaiko ugdymuisi svarbi sritis, kurioje išskirta vertybinė nuostata ir esminis gebėjimas.

Vertybinė nuostata – tai ugdymo ir ugdymosi procese įgytas nusiteikimas, polinkis, požiūris, išreiškiantis vaiko santykį su savimi, su kitais ir su aplinka.

TURINYS

Įvadas.....	5
1. Bendrosios nuostatos.....	6
2. Ikimokyklinio ugdymo principai.....	11
3. Tikslai, uždaviniai ir vertybės.....	13
4. Ugdymo turinys, metodai, priemonės (ugdymo technologijos).....	14
4.1. Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymas nuo 1 iki 5 (6) metų.....	18
4.2. Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų ugdymas.....	55
5. Ugdymo pasiekimai ir jų vertinimas.....	56
6. Naudota literatūra ir šaltiniai.....	58
Priedai.....	59
Užrašai.....	64

ĮVADAS

Ikimokyklinis ugdymas – sudėtinė neformaliojo vaikų ugdymo dalis.

Ikimokyklinis ugdymas - pirmasis organizuoto švietimo lygmuo, kurio paskirtis:

- sudaryti sąlygas savojo „aš“ identifikacijai, asmenybės raiškai, kūrybiškumui, socializacijai,
- tenkinti individualius poreikius,
- talkinti šeimai užtikrinant vaiko socialinę saugumą,
- padėti perimti tautos kultūros pagrindus,
- padėti pasiekti mokyklinę brandą.

Ikimokyklinis ugdymas teikiamas vaikui nuo vienerių iki šešerių metų. Ugdoma šeimoje, lopšeliuose (nuo 1 metų iki 3 metų) ir darželiuose iki (5-6 metų).

Programa – tai orientyras pedagogui, siekiančiam kryptingai organizuoti savo veiklą, ją vertinti, koreguoti, kurti kokybiško ugdymo sąlygas.

Ikimokyklinio ugdymo programa „Vaikyste, nusijuok!“ skirta Akmenės vaikų lopšelio-darželio „Gintarėlis“ pedagogams, tėvams. Pedagogai, atsižvelgdami į kiekvieno vaiko ar vaikų grupės ugdymosi poreikius, lanksčiai taiko programą, diferencijuoja ir individualizuoja ugdymo turinį bei metodus.

Ši programa sudaryta vadovaujantis Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašu, „Ankstyvojo ugdymo vadovu“, „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu“, „Ikimokyklinio ugdymo metodinėmis rekomendacijomis“ bei pagrindiniais teisiniais dokumentais, reglamentuojančiais ikimokyklinio ugdymo(si) veiklą: Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu, Vaiko teisių konvencija, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymu, Vaiko gerovės politikos koncepcija, Lietuvos Respublikos Konstitucija ir Lopšelio-darželio „Gintarėlis“ nuostatais.

Programos turinys pagal poreikį gali būti peržiūrimas, papildomas ir koreguojamas, nuolat derinamas su ikimokykliniam ugdymui keliamais tikslais ir uždaviniais. Atsižvelgiama į vaiko ir šeimos pageidavimus, poreikius ir lūkesčius.

1. BENDROSIOS NUOSTATOS

Švietimo teikėjo pavadinimas, kodas – **Akmenės rajono Akmenės vaikų lopšelis-darželis „Gintarėlis“, 190441020.**

Trumpasis pavadinimas – **lopšelis-darželis „Gintarėlis“.**

Teisinė forma – **biudžetinė įstaiga.**

Priklausomybė – **savivaldybės švietimo įstaiga.**

Savininkas – **Akmenės rajono savivaldybė.**

Grupė – **ikimokyklinio ugdymo mokykla.**

Teikiamos paslaugos – **ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas.**

Ugdymo(si) kalba – **lietuvių.**

Ugdymo(si) forma – **dieninė.**

Adresas – **Stoties 3 A, LT-85379 Akmenė.**

Mob. **8 620 79 093.**

Elektroninis paštas – gintarelis@akmene.lt

Interneto svetainės adresas – <http://www.akmenesgintarelis.lt>

Akmenės rajono Akmenės vaikų lopšelio-darželio „Gintarėlis“ (toliau tekste – Lopšelis-darželis „Gintarėlis“) Ikimokyklinio ugdymo programa (toliau tekste – Programa) siekiama tenkinti pagrindinius 1 - 5(6) metų vaiko poreikius: siekiama sudaryti vaikui edukacines sąlygas, kad vaikas plėtotų individualias galias, pozityviai bendrautų ir bendradarbiautų, aktyviai dalyvautų ir kūrybiškai išreikštų save, mokytųsi pažinti ir veikti. Programoje atsižvelgta į individualiuosius ir specialiuosius poreikius. Lopšelyje-darželyje „Gintarėlis“ dirba aukštos kvalifikacijos logopedas, kuris teikia pagalbą kalbos ir komunikacijos problemų turintiems vaikams. Ypatingas dėmesys skiriamas vaiko adaptacijai. Šiuo laikotarpiu tėvai kviečiami pabūti su vaiku grupėje kelias dienas, pabendrauti su auklėtoja. Specialiųjų poreikių vaikai integruojami į bendrojo ugdymo grupes.

Lopšelyje-darželyje „Gintarėlis“ yra vieninga ugdymo(si) institucija, užtikrinanti ugdymo ir socializacijos tęstinumą, galimybę sėkmingiau spręsti adaptacijos problemas, kokybišką tėvų (globėjų) ir pedagogų bendravimą, bendradarbiavimą. Programa teigia, kad šeima yra pirmasis vaiko mokytojas bei remiasi nuostata, kad šeimos dalyvavimas yra svarbiausia sąlyga stiprinant ir plečiant vaikų ugdymą grupėje, atsižvelgiant į namuose įgytus pomėgius ir žinias. Tėvai (globėjai) nuolatos gauna informaciją apie įstaigos darbo organizavimą, jos veiklos tikslus, uždavinius, ugdymo(si) turinį, skatinami dalyvauti ugdymo procese – teikti siūlymus organizuojant ugdymo procesus, organizuoti ekskursijas, asistuoti auklėtojui, talkinti organizuojant šventes ir pramogas, formuoti grupės aplinką. Nuolatinis ryšys naudingas visai lopšelio-darželio „Gintarėlis“ bendruomenei: tėvams (globėjams), pedagogams, vaikams. Vaikai, matydami jiems brangius asmenis grupėje, pasijunta saugesni ir labiau pasitikintys.

Lopšelis-darželis „Gintarėlis“ – įstaiga atvira visuomenei. Bendrauja su kitomis rajono ikimokyklinio ugdymo įstaigomis, bendrojo lavinimo mokyklomis, švietimo, sveikatos priežiūros, mokslo, sporto, teisėsaugos, vaiko teisių ir kitomis institucijomis.

Ikimokyklinis amžius - labai svarbus žmogaus tarpsnis, nes šiuo laikotarpiu susiklosto asmenybės pagrindai. Vaikams turi būti keliami pamatuoti reikalavimai, suteikta galimybė ugdytis taip, kad būtų maksimalizuota ugdymo(si) sėkmės galimybė. Suaugusiojo vaidmuo – padėti vaikams nugalėti kliūtis tobulėjimo kelyje. Šiuolaikinis ugdymas grindžiamas supratimu, kad ugdymas(is) yra konstruktyvi paties

individo veikla, sudarant jam ugdymo(si) sąlygas bei suteikiant paramą. Vaikai ugdomi, remdamiesi sukaupta patirtimi, įgūdžiais bei jiems būdingais pasaulio pažinimo ir mokymosi būdais. Pedagogas privalo parinkti ugdymo metodus, kurie tenkintų individualius vaiko poreikius. Ikimokyklinio ugdymo programa remiasi Lietuvos strateginiuose švietimo dokumentuose išskiriamosiomis prioritetinėmis laukiamų ugdymo rezultatų kryptimis: vaiko individualių galių plėtojimu, t. y. pozityviai nusiteikęs, vaiko santykių su kitais plėtojimu, t. y. bendraujantis ir bendradarbiaujantis bei aktyvus visuomenės narys, ir vaiko įgalinimas mokytis, t. y. pasirengęs mokytis visą gyvenimą.

Ikimokyklinio ugdymo programoje pirmiausia orientuojamasi į svarbiausius atitinkamo amžiaus tarpsnio vaikų poreikius bei gebėjimus. Programoje vaikų amžius siejamas su pasiekimų žingsniais: 1 žingsnis – 1 metai, 2 žingsnis – 2 metai, 3 žingsnis – 3 metai, 4 žingsnis – 4 metai, 5 žingsnis – 5 metai, 6 žingsnis – 6 metai. Vaiko pasiekimų žingsniai veda link ikimokyklinio ugdymo(si) rezultato – šešerių metų vaiko vertybinių nuostatų ir esminių gebėjimų, kurie pateikti Ikimokyklinio ugdymo programoje.

Ikimokyklinio ugdymo programa parengta vadovaujantis Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašu, metodinėmis rekomendacijomis Ikimokyklinio ugdymo programai rengti, Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu bei pagrindiniais teisiniais dokumentais, reglamentuojančiais ikimokyklinio ugdymo(si) veiklą: Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu, Vaiko teisių konvencija, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymu, Vaiko gerovės politikos koncepcija, Lietuvos Respublikos Konstitucija, lopšelio-darželio „Gintarėlis“ nuostatais ir kt..

Programos pagrindiniai principai, tikslas, uždaviniai, ugdymo turinys orientuoti į vaikų lūkesčių tenkinimą, individualių gebėjimų ugdymą žaidžiant, atrandant, patiriant, eksperimentuojant, reiškiantis įvairiomis meninės raiškos priemonėmis per jo ugdymosi pasiekimų sritis.

Pedagogų ir kitų specialistų pasirengimas

Lopšelyje-darželyje „Gintarėlis“ dirba išsilavinę ir kvalifikuoti pedagogai, gebantys keistis, aktyviai ieškantys naujovių ir jas įgyvendinantys. Pedagogai laikosi požiūrio, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigoje kokybiškai ugdomas kiekvienas vaikas savo tempu žingsnis po žingsnio įgyja pasiekimų apraše numatytas žinias, gebėjimus, nuostatas. Mokytojai geba pagrįsti savo veiklą, ją sisteminti ir skleisti pozityviąją darbo patirtį ne tik švietimo įstaigų bendruomenėms, bet ir visuomenei.

Vaikų ugdymo procese akcentuojami esminiai pedagogo veiklos principai ir uždaviniai:

- kurti žaidybines aplinką – paruošti saugią vietą veiklai, parinkti priemones, žaislus;
- skatinti vaikus žaisti, žaisti kartu su jais;
- įsiklausyti į vaikų siūlomą žaidimų tematiką, padėti pasirinkti žaislus, žaidimus;
- ieškoti vaikų veiklai motyvavimo priemonių;
- savo pavyzdžiu rodyti kaip bendrauti: pasisveikinti, padėkoti, paprašyti, pagirti, atsiprašyti;
- inspiruoti (pasiūlyti idėją, sudominti trumpalaikiais ir ilgalaikiais gamtos stebėjimais, sukurti probleminę situaciją, paskaityti literatūros kūrinį, paprašyti vaikų pagalbos ir kt.) vaikų veiklą mažomis grupelėmis;
- taikyti vaikų veikloje informacines komunikacines technologijas;
- supažindinti vaikus su įvairiais mokymosi būdais, skatinti vaikus rinktis ir išbandyti įvairias priemones, eksperimentuoti;
- turtinti vaiko patirtį: pokalbiai vaikams aktualiomis temomis, išvykos, stebėjimai, grožinės literatūros, tautosakos skaitymas, paveikslėlių žiūrėjimas, matytų televizijos laidų, filmų aptarimas, vaikų teatro pasirodymų organizavimas;

- skatinti vaikų savarankiškumą;
- organizuoti judrius ir ramius žaidimus, estafetes, varžytuves, sporto, sveikatingumo pramogas, akcijas;
- sužadinti vaikų kūrybiškumą;
- rengti kartu su vaikais vaikų darbų parodėles;
- skatinti vaikų pirmuosius, savarankiškus dorovinius bei estetinius vertinimus;
- stebėti, fiksuoti, analizuoti vaikų veiklą;
- supažindinti tėvus su vaiko gebėjimais ir pasiekimais.

Bendruomenės nariai iniciatyvūs, plėtojama partnerystė su šeimomis.

Teikiama pagalba specialiųjų ugdymo(si) poreikių vaikams bei jų tėvams.

Veikia mokyklos Vaiko gerovės komisija.

Švietimo teikėjo savitumas

Ugdymo įstaigos savitumą išryškina jos misija, vizija, filosofija:

Misija - teikti ankstyvąjį, ikimokyklinį ir priešmokyklinį ugdymą. Padėti šeimai rūpintis vaiku, puoselėti prigimtines galias, plėtoti individualius gebėjimus, tenkinti kultūrinius poreikius. Ugdyti sveiką, iniciatyvią ir kūrybingą asmenybę. Sudaryti prielaidas tolesniam ugdymui(si) mokykloje.

Vizija - Akmenės vaikų lopšelis-darželis „Gintarėlis“ moderni, siekianti tapti besimokančia ugdymo įstaiga, šviečianti tėvus pedagoginiais – psichologiniais klausimais. Tai įstaiga, teikianti kokybiškas ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo ir priešmokyklinio rengimo mokyklai paslaugas, kurioje dirba aukštos kultūros ir kvalifikacijos pedagogai.

Filosofija - gerbti kiekvieną žmogų ir leisti jam būti unikaliu.

Lopšelis-darželis „Gintarėlis“ yra vienintelė mieste ikimokyklinė įstaiga ugdanti ankstyvojo, ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikus.

Įstaigoje veikia ankstyvojo (1-3 m. amžiaus), ikimokyklinio (3-5/6 m. amžiaus), priešmokyklinio (5/-6 m. amžiaus) grupės.

Vaikų grupės komplektuojamos pagal amžių ir mišrios.

Vaikai su negalia ugdomi ikimokyklinio ugdymo grupėse. Jiems rengiamos pritaikytos ugdymo programos. Vaikams teikiama logopedo pagalba.

Vaikų ir tėvėlių pageidavimu neformalusis vaikų švietimas teikiamas kūrybinėms (dailė, teatras, muzika, šokis), sportinėms programoms.

Lopšelio-darželio „Gintarėlis“ ugdytiniai dalyvauja miesto, rajono, respublikiniuose, tarptautiniuose konkursuose (piešinių, sveikatingumo), Akmenės miesto ir bendruomenės organizuojamuose renginiuose.

Prioritetą teikiame:

■ Vaiko gebėjimų, saviraiškos, individualumo ir kūrybiškumo plėtotei per bendravimą ir bendradarbiavimą su šeima ir sociokultūrine aplinka.

Regiono savitumas

Akmenė - antrasis rajono miestas. Tai senas, garbingą istoriją menantis miestas, XVIa. įsikūręs erdviame Dabikinės vingyje. Lenkijos ir Lietuvos karalius Žygimantas I 1531 m. leido statyti Akmenės

miestą. 1792 m. Akmenei buvo suteiktos Magdeburgo teisės ir herbas. Akmenės seniūnijoje yra vienas įdomiausių šio krašto objektų – Valstybinis Kamanų rezervatas.

Akmenės seniūnijos lankytinos vietos:

- Akmenės Šv. Onos bažnyčia (architektūrinis paminklas) pastatyta 1907-1912 m.
- Gamtos ir kultūros parkas su medžio skulptūromis ir akmenine estrada.
- Akmenės krašto muziejus.
- Elenos Viesulaitės – Adomaitienės ir Stanislovo Adomaičio paveikslų galerija.
- Kamanų valstybinis rezervatas.
- Ramybės slėnis Padvarėlių kaime.
- Nepriklausomybės paminklas.
- Aeroklubas.
- R. Gžimailienės kaimo turizmo sodyba.
- Antrojo pasaulinio karo karių kapinės.

Akmenės miesto švietimo įstaigų tinklas:

- Akmenės rajono Akmenės gimnazija.
- Naujosios Akmenės muzikos mokyklos Akmenės filialas.

Tėvų (globėjų) ir vietos bendruomenės poreikiai

Bendraujama ir bendradarbiaujama su ugdytinių tėveliais. Siekiama tenkinti tėvėlių lūkesčius ir pageidavimus, t. y. užtikrinti socialinį vaiko saugumą, tenkinti jo individualius poreikius, sudaryti sąlygas asmenybės raiškai, kūrybiškumui, socializacijai. Įstaigos veiklos paskirtis - padėti šeimai, ugdyti visas vaiko galias, lemiančias asmenybės vystymosi sėkmę, kaupti informaciją apie vaiką, numatyti vaiko ugdymo(si) darną garantuojančias sąlygas, įjungti pačius tėvus į įstaigos gyvenimą, užtikrinti sąveiką tarp auklėtojo, vaiko ir šeimos. Vaikų ir bendruomenės narių gerovė kuriama, siekiant vis atnaujinti ugdymo turinį, gerinant ugdymo(si) proceso kokybę, plečiant paslaugas, ypač socialines, atitinkančias šeimų poreikius.

Tėvai ir pedagogai – ugdymo partneriai

Tikslas – derinant požiūrį į vaiką namuose ir ugdymo įstaigoje, užtikrinti sėkmingą vaiko vystymąsi. Tėvų ir pedagogų bendravimas ir bendradarbiavimas – svarbiausia sėkmingo vaikų ugdymo darželyje sąlyga. Ši sąveika ir užtikrina vaikų ugdymo kokybę, kas padeda įprasminti socialinius – kognityvinius vaikų laimėjimus aplinkoje.

Tėvai/globėjai - svarbiausi vaikų ugdytojai

Jie pripažįstami tiesioginiais ugdymo proceso dalyviais, drauge su pedagogais sprendžiantys vaiko ugdymo turinio, rezultatų vertinimo klausimus.

Pedagogų uždaviniai bendraujant ir bendradarbiaujant su tėvais:

- užmegzti ir palaikyti abipusiai draugiškus, atvirus, neformalius santykius;
- pažinti artimiausią vaiko aplinką, šeimoje vyraujančias savitas ugdymo nuostatas;
- dalintis informacija apie darželio gyvenimą, sudominti vietos bendruomenės veikla;
- išklausyti tėvų nuomonę, pageidavimus ir stengtis į juos atsivelti;
- asmeniškai informuoti apie vaiko ugdymo(si) pasiekimus, drauge spręsti kilusias problemas;
- skatinti tėvų savivaldą;

- sukurti vaikui ramią ir sveiką aplinką;
- rūpintis vaiko gerove.

Pedagogės organizuoja vaikams ekskursijas į Gamtos ir kultūros parką, muziejų, gaisrinę ir kt. lankytinas vietas.

Lopšelyje-darželyje „Gintarėlis“ kuriamos savitos tradicijos. Visa bendruomenė pažymi valstybines šventes, puoselėja tautines tradicijas, organizuoja renginius, kalendorines šventes.

Palaikomas glaudus ryšys su Akmenės miesto bendruomene. Vaikai su meninėmis programėlėmis dalyvauja įvairiuose mieste organizuojamuose renginiuose. Bendradarbiaujama su Akmenės gimnazija, miesto biblioteka, kultūros namais, Akmenės krašto muziejumi, muzikos mokykla, Akmenės rajono vaikų globos namais ir kt.

Atsižvelgiant į ugdytinių tėvų pageidavimus (anketinės apklausos rezultatai), darželyje teikiamos neformaliojo vaikų švietimo paslaugos (krepšinio, futboliuko, sveikuoliukų, dailės, teatro, ansambliuko ir šokių).

Įstaigoje planavimui naudojamas elektroninis dienynas „Mūsų darželis“.

Įstaigos internetinis tinklapis (www.akmenėsgintarelis.lt) padeda informuoti ir šviesti ugdytinių tėvus, bendruomenę, visuomenę.

Ikimokyklinio ugdymo teisinė bazė

Lopšelis-darželis „Gintarėlis“ savo veiklą grindžia Lietuvos Respublikos Konstitucija, Vaiko teisių konvencija, Lietuvos Respublikos civiliniu kodeksu, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymu, Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymu, Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu ir kitais įstatymais, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, Lietuvos higienos normomis, Akmenės rajono savivaldybės tarybos sprendimais, Savivaldybės administracijos direktoriaus, lopšelio-darželio „Gintarėlis“ veiklos dokumentais.

Lopšelio – darželio filosofinės ugdymo kryptys

Lopšelio-darželio „Gintarėlis“ ugdymo turinys grindžiamas humanizmo filosofijos idėjomis.

Humanistinės krypties psichologai C. Rodžersas (C. Rogers), A. Maslou (A. Maslow) pabrėžia vaiko saviraiškos galimybių svarbą ugdymo procese, vaiko poreikius, sėkmę, savigarbos puoselėjimą. Kognityvinės psichologijos atstovo J. Pježė (J. Piaget) idėjomis grindžiama nemažai programos dalių: žaidimas vertinamas kaip natūraliausia vaiko būseną, padedanti jo specifinei psichofizinei raidai ir akcentuojamas kaip pagrindinis ugdymo metodas. Programoje išryškinamos J. Pježė idėjos, jog vaikas pats atranda, sužino stebėdamas, eksperimentuodamas, tirdamas, bandydamas, kurdamas.

Progresyvizmo šalininkai J. Devėjus (J. Dewey), M. Džonsonas (M. Johnson) ir kiti nurodo, jog svarbiausi ugdymo aspektai yra individualizavimas ir integravimas. Vadovaujantis šiomis teorijomis, programoje ugdymo procesas orientuojamas į vaiką, jo prigimtinių poreikių tenkinimą, vaiką kaip aktyvų dalyvį, galintį tenkinti saviraiškos poreikį. Individuali veikla leidžia vaikui pasireikšti, vaikas bręsta kaip asmenybė, gebanti kūrybiškai analizuoti, kelti klausimus.

2. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

Lopšelyje-darželyje “Gintarėlis” planuojant ugdymo turinį, metodus, parenkant priemones, kuriant ugdymo aplinką, organizuojant ugdymo procesą, numatant pedagoginės sąveikos būdus, bendradarbiavimo su tėvais (globėjais), vietos bendruomene ir socialiniais partneriais formas, laikomasi šių pedagoginių principų:

■ **Bendradarbiavimo** – dalintis, keistis patirtimi, bendrauti ir bendradarbiauti visuose lygmenyse - su kitomis institucijomis, šeimomis bei jų nariais, įstaigos bendruomene.

■ **Diferencijavimo** – ugdymo procesą grįsti individualių vaiko fizinių, psichinių galių, socialinių ypatybių pažinimu, procesą organizuoti, atsižvelgiant į konkretaus vaiko ugdymo (si) poreikius.

■ **Humaniškumo**, kurio esmė, pasak humanistinio vaikų ugdymo programos autorės J. Bakūnaitės, „mokyti vaikus ne tik pažinti, bet ir pajauti, ne tik suvokti, bet ir išgyventi, ne tik džiaugtis, bet ir kurti džiaugsmą artimui”.

■ **Integralumo** – siekti ugdymo visybiškumo, ugdymo tikslų, uždavinių, turinio, metodų dermės, intensyviau įterpiant etninės kultūros idėjas į visuminį – kompleksinį ugdymą; ieškoti ugdymo turinio sąsajų su socialinio-kultūrinio gyvenimo kontekstu.

■ **Individualizavimo** - atsižvelgti į kiekvieno vaiko patirtį, socialinę kultūrinę aplinką, jo ugdymosi poreikius ir galimybes, interesus, pažinimo stilių, lytį, temperamentą, prireikus – specialiuosius ugdymosi poreikius.

■ **Interpretavimo** - įtraukti vaikus į aktyvią veiklą, skatinančią interpretuoti, kurti, analizuoti ir vertinti save, leidžiančią žvelgti į pasaulį „savo akimis”.

■ **Kontekstualumo** - ugdymo turinį glaudžiai sieti su artimiausia vaiko aplinka, socialiniais kultūriniais jos pokyčiais; siekti, kad vaiko ugdymo patirtys jam būtų prasmingos, aktualios ir įdomios.

■ **Palaipsniškumo** – aktyvinti vaiko kūrybines galias, skatinti jį labiau pasitikėti savo jėgomis bei įgyti patirties tyrinėjimo srityje, einant nuo paprasto prie sudėtingesnio, nuo žinomo prie nežinomo, nuo artimo prie tolumo.

■ **Tautiškumo** - siekiama padėti augančiam vaikui perimti lietuvių tautos kultūros vertybes, papročius, tradicijas, jas puoselėti ir kartu kurti savo tapatybę šiuolaikinėje visuomenėje.

■ **Tęstinumo principas** – glaudžiai bendradarbiaujant su šeima siekiame, kad vaikai sėkmingai pereitų nuo ugdymo(si) šeimoje ir ankstyvojo amžiaus grupėje prie ugdymo(si) ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus grupėse, atsižvelgiant į vaikų įgytą patirtį ir gebėjimus bei jo ugdymo(si) perspektyvą.

■ **Sąveikos**. Ugdymas grindžiamas visų šio proceso dalyvių – vaiko, tėvų (globėjų), ikimokyklinio ugdymo auklėtojų ir kitų asmenų, dalyvaujančių, vykdant ikimokyklinio ugdymo programą, sąveika (keičiantis informacija ir nuomonėmis, išvalgomis, dalijantis patirtimi, keliant klausimus ir kartu ieškant atsakymų).

■ **Socialinio kultūrinio kryptingumo** - ugdymą grįsti žmogiškosiomis, tautinėmis ir pilietinėmis vertybėmis, orientuoti į vaiko gyvenimui reikalingų socialinių, kultūrinių kompetencijų plėtojimą, tolerancijos ugdymą.

■ **Spontaniškumo** - skatinti ir palaikyti vaiką kūrybinėje ir kitoje veikloje, leidžiant laisvai, drąsiai ir netrikdomai reikštis saviraiškos srityje.

■ **Visuminio integralaus ugdymo principas** – ugdymo turinys sudarytas atsižvelgiant į vaiko visuminio pasaulio suvokimą ir mąstymo bei veiklos konkretumą. Ugdomojo proceso metu siekiama

vertybinių nuostatų, jausmų, mąstymo ir veiksmų dermės, vaiko vidinio ir išorinio pasaulio vienovės, visų ugdymo sričių integralumo.

3. TIKSLAS, UŽDAVINIAI IR VERTYBĖS

Ikimokyklinio ugdymo programos tikslas

Atsižvelgiant į vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį, vadovaujantis raidos dėsniumais, padėti vaikui išsiugdyti savarankiškumą, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiaisiais ir vaikais, kūrybiškumo, aplinkos ir savo šalies pažinimo, mokėjimo mokytis pradmenis.

Uždaviniai:

- Plėtoti individualius vaikų poreikius ir gebėjimus visose ugdymo srityse, pritaikant ir įgyvendinant ugdymo(si) turinį.
- Kartu su tėvais, pedagogais ir bendruomene kurti aplinką, skatinančią vaiko saviraišką, kūrybiškumą, vaizduotę, savarankiškumą, pasitikėjimą savimi, norą pažinti, tyrinėti.
- Stiprinti ir plėtoti individualią vaiko fizinę ir psichinę sveikatą, ugdyti sveikos ir saugios gyvensenos įgūdžius, tenkinti judėjimo poreikį.
- Priimti vaiką tokį, koks jis yra, gerbti ir palaikyti vaiko žaidimą, sudaryti sąlygas jo plėtotei, garantuojant vaiko saugumą, turiningą, džiugų ir kūrybišką ugdymą.
- Bendradarbiaujant su šeima, visuomene padėti vaikui suprasti jį supantį pasaulį įvairiais pasaulio pažinimo būdais, sudaryti sąlygas pačiam tyrinėti, atrasti, pažinti ir išreikšti save.
- Sudaryti sąlygas vaikui patirti sėkmės jausmą, sprendžiant problemas. Ugdyti vaiko bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius bendraujant su bendraamžiais ir suaugusiais, skatinti laikytis bendravimo etikos, dorovinių elgesio normų, keistis pažintine informacija, padėti perimti įvairias komunikavimo priemones.
- Ugdyti bendražmogiškas, tautines ir pilietines vertybines nuostatas, stiprinti tautinio tapatumo jausmą, perteikti tautos dvasinius kultūros pagrindus, gimtojo krašto kultūrinį paveldą;
- Vaikams suprantamu ir patraukliu būdu perteikti esminius tautos pasaulėjautos, pasaulėžiūros ir savitumo bruožus, skatinant tai aktyviai perimti, pritaikyti ir tęsti ugdymo (si) procese.

Vertybės

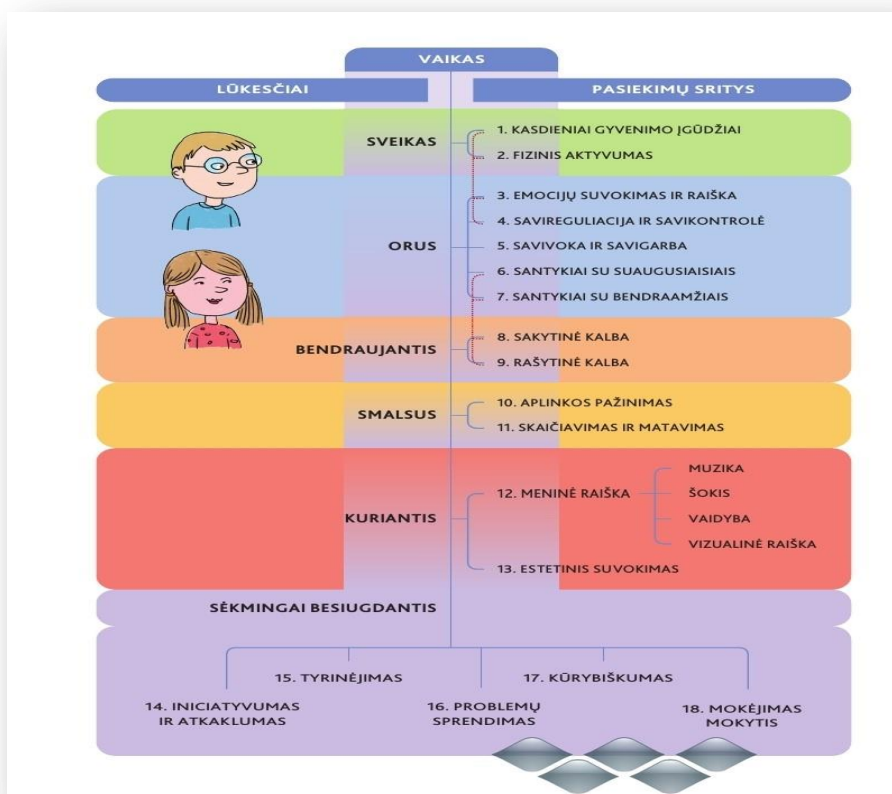
Siekama, kad vaikas taptų:

- oria, laisva, kūrybiška asmenybe;
- aktyviu bendruomenės dalyviu, tolerantišku skirtybėms;
- sėkmingai besimokančiuoju.

4. UGDYMO SI TURINYS, METODAI IR PRIEMONĖS (UGDYMO TECHNOLOGIJOS)

Ikimokyklinio ugdymo programos ugdymo turinys orientuotas į ankstyvojo ir ikimokyklinio amžiaus vaikų galimybes ir augimą, sudarytos pagal sritis (*žr. 1 paveikslą*). Ugdymosi pasiekimo sritys išdėstytos pagal vaiko lūkesčius (smalsus, orus, bendraujantis, sveikas, kuriantis, sėkmingai besiuogdantis). Sritis išskirtos siekiant visuminio vaiko asmenybės ugdymosi ir atsižvelgiant į vaiko raidos bei ugdymosi ypatumus. Kiekvienoje ugdymo(si) pasiekimo sričių išskirta vertybinė nuostata ir esminis gebėjimas. Programos tikslas ir uždaviniai bus įgyvendinti taikant aktyvius ugdymo metodus, kurie padės skatinti vaiko smalsumą, domėjimąsi, norą tyrinėti, aiškintis, interpretuoti, laiduojantys gerą emocinę atmosferą, skatinantys nebijoti klysti, leidžiantys kiekvienam vaikui patirti sėkmę.

Temos planuojamos mokslo metų pradžioje, tai - orientyras, nevaržantis pedagogo, leidžiantis jam kūrybingai organizuoti savo veiklą, ją įvertinti ir koreguoti, atsižvelgiant į kiekvieno vaiko amžių, jo patirtį, vaiko bei grupės individualumą. Planuojant ugdymą, vadovaujamas pasirinktu planavimo principu – teminiu, orientuojantis į ugdytinas sritis. Ugdomosios veiklos planavimas vykdomas pagal „Plaukimo takeliu“ metodą (priedas Nr. 1). Planuojant ugdomąją veiklą, pedagogai ir specialistai kūrybingai naudojami mokykloje sukaupta metodine medžiaga ir įvairiomis priemonėmis.

1 pav. Vaiko ugdymosi pasiekimų sritys pagal ikimokyklinio ugdymo(si) lūkesčius.

Vertybinė nuostata - tai ugdymosi procese įgytas santykį su savimi, su kitais ir su aplinka išreiškiantis vaiko nusiteikimas, polinkis, požiūris. Vertybinę nuostatą vaikas įgyja per visą ugdymosi laikotarpį nuo gimimo iki šešerių metų. Kadangi vaikų nuostatos susiformuoja per ilgesnį laiką, kiekvienoje iš ugdymosi ir pasiekimų vertinimo sričių išskirta viena svarbiausia nuostata.

Esminis gebėjimas - tai nuo gimimo iki šešerių metų kiekvienoje iš ugdymosi pasiekimų sričių įgytas svarbiausias vaiko gebėjimas ką nors daryti, veikti, elgtis. Kiekvienoje ugdymosi pasiekimų srityje išskirtas pagrindinis gebėjimas, su kuriuo gali būti susiję kiti konkretni gebėjimai bei vaiko patirtis ir žinojimas.

Skiltyje „Gebėjimai ir žinios (pasiekimai)“ pateikiami vaiko ugdymosi rezultatai iš kiekvienos ugdymosi pasiekimo srities, rodantys vaiko pažangą jam įgyjant esmines nuostatas ir gebėjimus nuo gimimo iki šešerių metų.

Pasiekimų sritys yra lygiavertės. Jos apima visus svarbiausius vaiko nuo gimimo iki šešerių metų pasiekimus. Išskirtos ugdymosi pasiekimų sričių grupės atitinka socialinę, pažinimo, komunikavimo, sveikatos saugojimo ir stiprinimo, meninę, mokėjimo mokytis kompetencijas.

Ugdomosios veiklos organizuojamos formos: patirtinė vaikų veikla, vaiko ir auklėtojo sąveika, vaiko ir vaiko sąveika, vaiko sąveika su gamtine ir socialkultūrine aplinka, spontaniška vaikų veikla, vaikų sumanyta, pasiūlyta veikla, auklėtojo inicijuojama, siūloma veikla, ugdymo ir ugdymosi veikla įstaigos aplinkoje, grupėje ir už įstaigos ribų.

Žaidimas – pagrindinė ir ypatinga vaikų veikla, gyvenimo, elgesio ir egzistencijos forma, t. y. vaizduotės žaidimai, statybiniai ir konstravimo žaidimai, žaidimai su taisyklėmis (didaktiniai, tradiciniai, judrieji, ramieji, draminiai, sportiniai). Žaidžiant ugdomi visi vaikų gebėjimai. Jis skatina vaikų pozityvias emocijas, padeda formuoti kalbiniamis įgūdžiams, natūraliai sukonzentruoja dėmesį į ugdomąją veiklą.

Ugdymo(si) aplinka - moderni, ugdymo procese naudojama įranga ir priemonės atitinka šiuolaikinę ugdymo(si) sampratą, ugdymo(si) turinį, vaikų poreikius ir galias, funkcionali, saugi, estetiška, joje vyrauja šilti, saugūs, bendruomenės narių tarpusavio santykiai, kuriama vaiko raidą stimuliuojanti aplinka, padedanti vaikui atsiskleisti, skatinanti savarankiškumą, ugdanti mąstymą. Pagal vaikų amžių, poreikius, norus, pasirinktą temą pedagogai parenka ugdymo(si) priemones. Vaikai ir jų tėvai (globėjai, rūpintojai) dalyvauja kuriant ir tobulinant ugdymo(si) aplinką. Į mokyklos aplinkos kūrimą įtraukiama vietos bendruomenė.

Tėvai – svarbiausi vaikų ugdytojai

Jie yra atsakingi už vaiko gerovę, sveikatą ir kokybišką ugdymą, dalyvauja vaiko ugdymo ikimokyklinėse grupėse procese kaip partneriai. Su tėvais tariamasi dėl jų vaikų ugdymo tikslų, ugdymosi rezultatų, turinio, ugdymo proceso organizavimo, atsizvelgiama į jų lūkesčius bei individualias vaikų galias ir skirtingą ugdymosi patirtį. Ugdymo įstaigose pripažįstami ir gerbiami šeimų kultūriniai ir socialiniai skirtumai.

Pedagogų profesionalumas – pagrindinė kokybiško ikimokyklinio ugdymo sąlyga. Palanki ikimokyklinio ugdymo auklėtojo, meninio ugdymo pedagogo ir kitų pedagogų bei specialistų sąveika su vaiku turi lemiamą įtaką gerai vaiko savijautai ir jo įgyjamai patirčiai. Ikimokyklinio ugdymo auklėtojas sprendimus, dėl vaikų ugdymosi rezultatų, turinio ir jo organizavimo, vaikų pasiekimų vertinimo, priima kartu su tėvais, kitais ugdymo įstaigos pedagogais ir specialistais. Pedagogai bei specialistai reflektuoja vaikų ugdymo kokybę bei veiksmingumą, vertina vaikų ugdymosi pasiekimus bei numato tolesnio ugdymo uždavinius.

Pedagogo veikla ankstyvojo amžiaus grupėse remiasi pagrindinių šiam amžiui būdingų poreikių tenkinimu ir ugdymu, nes jų gebėjimai yra integralūs. Vyresnio amžiaus vaikų gebėjimai labiau diferencijuoti, poreikiai labiau orientuoti į saviraiškos, bendravimo, pažinimo aspektą.

Ugdymo metodai parenkami taip, kad atitiktų vaikų amžių ir galimybes, individualius ugdymo(si) poreikius.

Ugdymo metodai

Pagrindinis ugdymo metodas – **žaidimas, t. y.** vaizduotės žaidimai, statybiniai ir konstravimo žaidimai, žaidimai su taisyklėmis (didaktiniai, tradiciniai, judrieji, ramieji, draminiai, sportiniai). Žaidžiant ugdomi visi vaikų gebėjimai. Jis skatina vaikų pozityvias emocijas, padeda formuoti kalbiniam įgūdžiams, natūraliai sukonzentruoja dėmesį į ugdomąją veiklą.

■ **Vaizdinis metodas** – demonstravimas, stebėjimas – nukreiptas į vaizdinį formavimą apie vaikus supančią aplinką, jos reiškinius.

■ **Praktinis metodas** – vaikų darbai, praktinė veikla, tyrinėjimai, stebėjimai, eksperimentavimai.

■ **Žodinis metodas** – pokalbis, pasakojimas, aptarimas, diskusija – suteikia galimybę perduoti ar gauti informaciją, natūraliai bendrauti.

■ **Kūrybinis metodas** – sudarantis sąlygas vaikams kelti ir įgyvendinti savo idėjas.

■ **Pažintinės – edukacinės ekskursijos, išvykos** – padeda pažinti ir suprasti supančią aplinką.

■ **Komandinis darbas** – veikiama mažose grupelėse, patys renkasi žaidimo, veiklos būdą. Auklėtoja suteikia galimybę tyrinėti, kurti, tobulėti.

■ **Viktorina** – žinių patikrinimas su įvairiomis judriomis pertraukėlėmis (saugaus eismo, sveikos mitybos, kalbos, tautosakos ir t. t.).

■ **„Minčių lietus“** – ugdytiniai skatinami per trumpą laiką pateikti kuo daugiau idėjų.

■ **Interviu** – auklėtoja pateikia vaikui klausimus arba pasiūlo paklausinėti draugą tam tikra tema, o po to papasakoti ar nupiešti ką sužinojo.

■ **„Autoriaus kėdė“** – suteikia galimybę pristatyti savo darbą, pateikti turimą informaciją, išklaudyti savo grupės draugus, skatina bendradarbiavimą ir kt.

■ **Sportinės veiklos metodai** – estafetės, varžybos, komandiniai žaidimai, fiziniai pratimai.

■ **IKT taikymas** – praktiniai užsiėmimai prie interaktyvios lentos, vaizdo medžiagos stebėjimas ir analizavimas multimedijos pagalba, kompiuteriniai žaidimai.

Organizuojant ugdymo procesą taip pat **taikomi aktyvūs netradiciniai ugdymo(si) metodai** – viktorinos, konkursai – žinių patikrinimas su įvairiausiomis pertraukėlėmis; situacinis – spontaniškasis ugdymo metodas – ugdymui panaudojamas netikėtai susidariusioms situacijoms ir kt.

Siekiamybė, kad **mokymo priemonės**:

■ tenkintų vaiko poreikį žaisti, bendrauti, judėti;

■ skatintų norą puoselėti ir saugoti savo ir kitų sveikatą;

■ skatintų vaiko savarankiškumą, saviraišką, kūrybingumą, meninių gebėjimų ugdymą(si).

Priemonių grupė

Aplinkos kūrimas - pedagogai kartu su vaikais ir jų tėvais, bendruomenės, kuria jaukią, patogią, vaikų amžių ir poreikius atitinkančią bei įvairiapusį ugdymą skatinančią aplinką (ugdymo, vaikų fizinio aktyvumo, sveikatos ir saugos, bendravimo ir kalbos, kūrybingumo, saviraiškos ir meniniams gebėjimams

plėtoti). Siekiama, kad aplinka skatintų vaiko poreikį judėti, veikti, pažinti, kurtų jaukumą, būtų funkcionali.

Ugdymo aplinka (grupių erdvės, aktų salės, žaidimų aikštelės, koridoriai ir kita aplinka) yra patraukli, estetiška, patogi, saugi, funkcionali. Naujai įrengtas metodinis kabinetas su naujais baldais, kopijavimo aparatu, SMART lenta, dviem darbo stalais su kompiuteriais ir internetu naudingas ne tik pedagogams, bet ir vaikams.

Grupėse ir visoje aplinkoje yra pakankamai įvairių ugdomųjų priemonių (ir kasmet papildoma), skatinančių aktyvią vaiko veiklą, jo smalsumą, kūrybiškumą. Grupėse puoselėjami ir kuriami gyvenimo ritualai, tradicijos. Sudaromos sąlygos išgyventi kūrybos ir atradimo džiaugsmą, lavinama vaizduotė, žadinamas smalsumas. Visos grupės atnaujintos naujais baldeliais.

Nuolat modernizuojama įstaigos ugdymo aplinka. Kiekviena darželio grupė turi šviesos stalus, kompiuterius, planšetinius kompiuterius, foto aparatus, kompiuterinius žaidimus, muzikinius centrus.

Lauko aikštelėse pastatyti nauji spalvingi, funkcionalūs sporto įrenginiai, atnaujinti senieji ir toliau tobulinamos sąlygos vaikui aktyviai judėti, sportuoti. Įstaigą puošia vaikų kūrybiniai darbeliai.

Priemonės pedagogas parenka ir jas kūrybiškai taiko, atnaujina, atsižvelgdamas į grupę lankančių vaikų amžių, ypatumus, tėvų ir vaikų poreikius, ugdomus gebėjimus.

Mokymo priemonės (daiktai, žaislai, knygos, įvairios medžiagos ir kt.) – pedagogai siekia, kad mokymo priemonės atitiktų vaikų amžių, individualius esamus gebėjimus, žadintų norą pažinti, lavintų loginį mąstymą, aktyvų kūrybingumą, norą žaisti drauge.

Pažintinės - edukacinės išvykos, renginiai, akcijos, popietės, tradicinės šventės – vaikų veikla, papildanti ugdymo turinį.

Darželio pedagogės yra sukaupusios metodinių priemonių, švenčių ir kitų veiklų planų, aprašymų ir kt. Sukauptos priemonės nuolat atnaujinamos, papildomos ir naudojamos vaikų ugdymui(si).

Darželyje kuriama tokia aplinka, kuri padėtų geriausiai įgyvendinti programoje numatytus ugdymo tikslus, uždavinius, turinį, ugdymo vertybes.

Naudojantis vaikų lopšelio-darželio „Gintarėlis“ Ikimokyklinio ugdymo programa, pedagogėms rekomenduojama susipažinti ir naudotis „Ikimokyklinio ugdymo metodinėmis rekomendacijomis“ (2015), „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimo aprašu“ (2014).

4.1. Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymas nuo 1 iki 5 (6) metų

Eil. Nr.	Lūkesčiai Sritis	Žingsniai	Gebėjimai ir žinios (pasiekimai)	Vaiko veikla
1. ORUS				
1.1.	<p>Emocijų suvokimas ir raiška</p> <p><i>Vertybinė nuostata</i> Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais.</p> <p><i>Esminis gebėjimas</i> Atpažįsta bei įvardija savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus (užjaučia, padeda)</p>	1 žingsnis	Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. Patiria išsiskyrimo nerimą, atsiskyrimą nuo tėvelių, džiaugiasi jam sugrįžus. Išreiškia nerimą, pamatęs nepažįstamą žmogų.	<p>Žaisdamas, bendraudamas išreiškia savo jausmus ir norus gestais ir mimika. Parodo paveikslėliuose šypsantį, verkiantį vaiką. Pasako ar parodo ką jis mėgsta, su koku žaislu nori žaisti. Vartoja įvardžius: aš, mano, man. Vartoja kai kuriuos vertinimo žodžius: geras, blogas. Savo elgesį vaikas vertina, atsižvelgdamas į pritariančią ar nepritariančią suaugusiojo veido išraišką. Nenoriai dalinasi savo žaislais, asmeniniais daiktais. Atsisveikina ir pasisveikina su šeimos nariais, sako ačiū, prašau. Žaisdamas su kitais reiškia palankumą, pasitenkinimą Bando sulaukyti neigiamas emocijas.</p>
2 žingsnis	Emocijos pastovesnės, tačiau dar būdinga greita nuotaikų kaita. Atpažįsta kitų džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas.			
3 žingsnis	Pradeda atpažinti, ką pats jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus. Pradeda naudoti emocijų raiškos žodelius ir emocijų pavadinimus. Pastebi kitų žmonių emocijų išraišką, atpažįsta aiškiausiai reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguoja. Geriau valdo savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius.			
4 žingsnis	Pradeda suprasti, kad skirtingose situacijose jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza. Pavadina pagrindines emocijas. Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus. Ima suvokti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis. Geriau supranta kitų emocijas ir jausmus, iš dalies į juos įsijaučia ir dažnai tinkamai į juos reaguoja. Pradeda valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą			
				<p>Tyrinėja savo ir kitų nuotaikas: linksmas, liūdnas, aiškinasi veido išraiškos mimikas: „nusimineš“, „piktas“, „verkiantis“, „džiugus“. Stebi, aiškinasi, pajaučia, išgyvena, kad visi žmonės patiria jausmų, emocijų, minčių: gali džiaugtis ir pykti, būti laimingi ir nelaimingi. Aiškinasi, kokia mimikos komunikacinė reikšmė, ją naudoja saviraiškai: šypsena, linksmos akys, ašaros, susiraukęs, piktas veidas. Stebi jas veidrodyje. Atlieka mimikos pratimus (prieš draugą ir prieš veidrodį): šypsosi sau,</p>

			priklausomai nuo situacijos.	draugui; nustemba (pakelti antakius); vaizduoja pyktį (suraukti kaktą); baimę (išplėsti akis) ; įniršį (išsišiepti rodant dantis); pasibjaurėjimą (patempti apatinę lūpą); „beždžionėlę“ (šypsotis ištempus ausis). Klausosi kūrinėlių apie jausmus, nuotaikas, svarstydami, iš ko galima suprasti, kad kitam linksma, liūdna, pikta, skaudu. Iš vaikų balsų įrašų bando nuspręsti, kokios jie nuotaikos. Tyrinėja ir aiškinasi, kaip kūnas reaguoja į skausmą. Išreiškia savo savijautą, norus žodžiais, įvardina savo emocijas būsenas bei jų priežastis įvairiose gyvenimo situacijose. Užbaigia frazes „Man patinka, nes...“, „Aš laimingas, nes...“ ir kt. Naudoja „nuotaikų lentą“: gamina veidukus, simbolines nuotaikų korteles ir vaizduoja tam tikrą išraišką, savo nuotaiką, skaičiuoja ir nusprendžia, kokia nuotaika vyrauja grupėje. Liūdniems, piktiems vaikams padeda patarimų korteles (simbolius). Kitiems reiškia supratimą, užuojautą tinkama balso intonacija. Simboliniais paveikslėliais ženklina knygelėse, siužetiniuose paveikslėliuose pavaizduotų žmonių, gyvūnų nuotaiką. Kuria nuotaikingų veidų paveikslą. Žaidžia spalvų kortelėmis, spalvotomis skarelėmis, pasakydami, kokios spalvos tą dieną nuotaika. Klausosi skirtingos nuotaikos muzikos kūrinėlių, jas išreiškdami spalvomis, linijomis, formomis. Žaidžia saviraiškos žaidimus, iš judesių, mimikos spėdami, kas ką veikia, kaip jaučiasi, įsitikindami, kad kūno kalba galima daug ką išreikšti. Kasdienės, ugdomosios veiklos, pasivaikščiavimo, išvykų bei ekskursijų metu, bendraudami rodo jautrumą kitiems. Domisi draugo savijauta, stebi, kada kitam liūdna, skauda, gera ar linksma, nuramina, džiaugiasi kartu. Paguodžia kitus myluodami, sūpuodami, kykuodami, maldydami, žaidindami, juokindami.
		5 žingsnis	Apibūdina savo jausmus ir situacijas, kuriose jie kilo. Vis geriau supranta kitų jausmus ir tinkamai į juos reaguoja. Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais.	
		6 žingsnis	Pavadina bei apibūdina savo jausmus, juos sukėlusias situacijas ar priežastis. Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas ir tinkamai reaguoja. Dažniausiai geranoriškai nusiteikęs kitų atžvilgiu. Supranta, kad gali pats kontroliuoti kilusių jausmų raišką, stengiasi tinkamais būdais, neskaudindamas kitų, reikšti jausmus.	
1.2.	Savireguliacija ir savikontrolė	1 žingsnis	Trumpam susitelkęs apžiūrinėja, klausosi, čiupinėja. Gerai jaučiasi įprastoje aplinkoje. Nusiramina kalbinamas, nešiojamas,	Pripranta prie dienos ritmo ir jo laikosi. Ieško emocinio supratimo, auklėtojos (lipa ant kelių,

<p>Vertybinė nuostata Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.</p> <p>Esminis gebėjimas Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsiaudrinęs geba nusiraminti.</p>		supamas.	<p>prašosi paimamas ant rankų) ir bendraamžių palaikymo. Reiškia savo emocijas, pasitenkinimą mimika, gestais. Siekia geros savijautos, pasakoja apie save, savo aprangą, šeimą. Domisi patrauklia veikla, gerai jaučiasi grupės aplinkoje. Žaidžia su suaugusiu emocinius (kykavimo, mylavimo) žaidimus. Gina save protestuodamas: garsiai verkia, bėga šalin, prieštarauja („ne, nenoriu“).</p> <p>Kasdienių situacijų metu aiškinasi kultūringo bendravimo, elgesio įvairiose situacijose taisykles. Tyrinėja savo ir kitų elgesį, atlieka kai kuriuos įpareigojimus, nurodymus. Kuria, aptaria grupės elgesio taisykles. Klausosi kūrinėlių, diskutuodami apie vaikų ir gyvūnų gerus ir blogus poelgius bei jų pasekmes, samprotaudami, kaip patys pasielgtų panašioje situacijoje. Žaisdamas, bendraudamas mokosi elementarių savikontrolės įgūdžių. Atlikdami tą patį darbą netrukdo dirbančiam šalia, tariasi dėl bendrų veiksmų, derina savo interesus. Aiškinasi, kad ne visada visi norai yra patenkinami, kad kiti žmonės irgi turi savo jausmus ir norus. Diskutuoja apie tai, kad būtina valdyti savo poreikius, jausmus, kad netinkamas elgesys, žodžiai įžeidžia kitus. Diskutuoja apie bendravimą, kilusius ginčus su draugais, kaip juos taikiai spręsti. Žaidybinių situacijų metu ieško konfliktų sprendimo būdų. Vaizduoja tinkamus ir netinkamus poelgius, įsijausdami į „draugo“, „svečio“, „brolio“ ar kt. vaidmenis. Užsidėję „kalbančius akinius“ komentuoja, ką grupėje matė, pastebėjo, patyrė gero, ko nenorėtų matyti. Dėlioja siužetus (geri ir blogi poelgiai) iš paveikslėlių. Žaidžia bendrus žaidimus,</p>
	2 žingsnis	Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos. Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas.	
	3 žingsnis	Atkakliai laikosi savo norų. Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdienine tvarka bei ritualais. Žaisdamas kalba su savimi, nes kalba padeda sutelkti dėmesį, kontroliuoti savo elgesį. Bando laikytis suaugusiojo prašymų ir draudimų. Nueina šalin, jeigu kas nepatinka, atsisako bendros veiklos, nekalba. Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus.	
	4 žingsnis	Primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Žaisdamas stengiasi laikytis žaidimo taisyklių. Nusiramina, kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus. Ramioje situacijoje įvardina savo ar kito netinkamo elgesio galimas pasekmes, bando laikytis tinkamo elgesio taisyklių.	
	5 žingsnis	Primenant laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Lengviau priima dienos ritmo pasikeitimus. Ramioje situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes. Primena kitiems tinkamo elgesio taisykles ir bando jų laikytis be suaugusiųjų kontrolės.	
	6 žingsnis	Dažniausiai savarankiškai laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško taikių išeičių. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį.	

				laikosi žaidimo taisyklių, veikia šalia kitų atsargiai, netrukdydami, gerbdami jų privatumą. Kultūringai bendrauja su visais vaikais, padėkoja, pasisveikina, atsisveikina. Žaidžia žaidimus, kuriuose pasirenka, ar vykdyti sugalvotus, apgaulingus kvietimus, siūlymus, ar atsisipirti, nes juose slypi pavojai, galintys pakenkti pačiam ir kitiems. Kaupia gerų darbų, gerų poelgių kraitletę, simbolinėmis kortelėmis pažymėdami atliktus gerus darbelius, dėkodami draugams už gerus jų poelgius. Dovanoja vienas kitam pasigamintus „švelnukus“, „užaugina“ „gerumo medį“, ant jo kabindami gerumo, padėkos, linkėjimų žodžius. Aiškinasi, kokiais būdais galima sumažinti pyktį, įniršį, išbando tai praktiškai. Naudoja žaidimus: mylavimus, kykavimus, juokinimus ir kt.	
1.3.	Savivoka ir savigarba <i>Vertybinė nuostata</i> Save vertina teigiamai. <i>Esminis gebėjimas</i> Supranta savo asmens tapatumą („aš esu, buvau, būsiu“), pasako, kad yra berniukas / mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.	1 žingsnis	Reaguoja į pasakytą savo vardą. Apžiūrinėja, liečia kitą vaiką, tyrinėja kūną.	Tyrinėja save veidrodyje, tapatina su draugais. Parodo, įvardina berniuką, mergaitę. Žaidžia vardų žaidimus: atsiliepia, pašauktas vardu; padrąsintas pasako savo vardą. Nuotraukose atranda save ir savo artimuosius. Parodo, vardina pagrindines žmogaus kūno dalis, pradeda suvokti jų paskirtį. Pradeda savo norus reikšti žodžiu „Aš noriu“ ir pan.	
		2 žingsnis	Turi savo kūno išorės vaizdinius – atpažįsta save neseniai darytose nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, pavadina kelias kūno dalis. Išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugęs draudžia tai daryti.		
		3 žingsnis	Kalba pirmuoju asmeniu „Aš noriu“, „mano“. Savo „aš“ sieja su savo veikla ir daiktų turėjimu – pasako, ką daro, ką turi. Pasako, kas jis yra – berniukas ar mergaitė, atskiria berniukus nuo mergaičių, pavadina 5-6 kūno dalis. Didžiuojasi tuo, ką turi ir ką gali daryti, tikisi, kad juo besirūpinantys suaugusieji ir kiti vaikai jį mėgsta ir priima.		
		4 žingsnis	Supranta, kad turi nuo kitų atskirą savo norų, ketinimų, jausmų pasaulį. Pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis, ir kaip jaučiasi, ko nori kitas. Supranta, kad suaugęs negalėjo matyti to, ką jis matė, ką darė arba kas atsitiko, jeigu nebuvo kartu. Mano, kad jis yra geras, todėl kiti jį mėgsta, palankiai vertina.		Pasakoja apie save: amžius, išvaizda, lytis, pomėgiai, gebėjimai. Ieško savęs nuotraukose, stebi veidrodyje. Žaidžia bendravimo žaidimus, kartoja ir įsimena savo vardą, pavardę, kitų vaikų vardus, pomėgius. Pristato save kitiems, perduodamas simbolinį ženklą. Diskutuoja, kokie patys vaikai yra, ko nori, kaip jaučiasi. Klausosi literatūros kūrinių ir aiškinasi, kas patinka, o kas ne, kas gera, o kas bloga. Lygina
		5 žingsnis	Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas		

			<p>pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, teisingai pasako, kad suaugęs bus vyras/moteris (tėvelis/mamytė). Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys. Apibūdina savo išvaizdą, kalba apie šeimą, draugus. Savęs vertinimas nepastovus, priklauso nuo tuo metu išsakyto suaugusiojo vertinimo, siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų.</p>	<p>save, koks yra dabar ir koks buvo anksčiau: pasakoja, ką geba, žymi bei meninėmis priemonėmis vaizduoja savo augimą, pasiekimus. Žiūrinėja savo ankstesnių ir dabartinių metų kūrybinių darbų albumus, pastebėdami, kiek daug išmoksta augdami. Kuria knygelę apie save, įsegdami savo paties pieštą autoportretą, draugų, auklėtojos, tėvų, kitų šeimos narių pieštus portretus su užrašytais žodžiais apie jį; gretina portretus, svarsto, ar pa našus, kokį patį mato save pats ir kokį mato kiti. Tyrinėja savo ir kitų žmonių panašumus ir skirtumus, pomėgius, analizuoja savo elgesį įvairiose situacijose. Sudaro savo gyvenimo liniją iš piešinių, paveikslėlių, nuotraukų. Kuria savo galimybių „saulę“, ant spindulių rašydami, ką gali. Demonstruoja savo fizinių galimybių, pozų, judesių tobulumą, išradingumą žaisdami, veikdami su daiktais. Dalyvauja įvairioje veikloje (meninė, sportinė, gamtos, aplinkos pažinimo, techninė, žygiai, talkos ir kt.), kurioje atskleidžia geriausias savo savybes. Apie savo veiklą pasakoja suaugusiems ir vaikams, džiaugiasi, rodo, ką nuveikęs. Žaidžia „komplimentų“ žaidimus, pastebėdami ir įvertindami vienas kito gerąsias savybes. Stebi, tyrinėja, apmąsto, vaizduoja, komentuoja grupės, šeimos, bendruomenės gyvenimą. Klausosi kūrinėlių, diskutuoja apie gražų šeimos narių bendravimą, pagarbą, rūpinimąsi vieni kitais, vaikų, senelių bei tėvų panašumą. Žiūrinėja knygeles, savo šeimos nuotraukas, įvardina šeimos narius, iš žaislų sudaro šeimos variantus. Kalba, judesiais, mimika išreiškia meilę šeimos nariams. Aiškinasi šeimos narių giminystės ryšius (dukra, anūkė ir t. t.), sudaro savo šeimos medį. Laikosi šeimos ir bendruomenės narių susitarimų, tvarkos. Perkelia į grupę savo šeimos patirtį: bendravimo būdą, žaidimus, pomėgius. Diskutuoja apie gimtinę, Tėvynę, domisi tradicijomis, papročiais, vietinėmis šventėmis,</p>
		6 žingsnis	<p>Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę. Ima suvokti save, kaip galintį daryti įtaką kitam ir atsakingai pasirinkti. Juokiasi iš savo klaidų ar mažų nelaimių, jeigu jos nesukėlė rimtų pasekmių. Save apibūdina, nusakydamas fizines ir elgesio savybes, priklausymą šeimai, grupei, gali pasakyti savo tautybę. Save ir savo gebėjimus vertina teigiamai. Stebi ir atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus.</p>	

				dalyvauja jose. Atpažįsta, atkartoja girdėtą informaciją iš gimtojo miesto istorijos.
1.4.	<p>Santykiai su suaugusiais</p> <p><i>Vertybinė nuostata</i> Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais.</p> <p><i>Esminis gebėjimas</i> Pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.</p>	1 žingsnis	Atpažįsta juo besirūpinantį suaugusįjį, džiaugiasi jį pamatęs, atsako jo kalbinamas, žaidinamas. Verkia atsiskirdamas nuo tėvų, padedamas pedagogo nurimsta ir įsitraukia į veiklą.	Padeda suaugusiam tvarkyti žaidimo vietą. Noriai žaidžia su suaugusiuoju: varto knygeles, ridena kamuolį, stato bokštą ir kt.). Žaidžia žaidimus plėtojančius socialinę patirtį. Mėgdžioja suaugusiųjų, brolių, seserų veiksmus, kalbą, poelgius. Prašo pagalbos suaugusiojo gestais, mimika, žodžiu.
		2 žingsnis	Parodo prieraišumą prie juo besirūpinančio suaugusiojo. Mėgsta žaisti kartu su juo besirūpinančiu suaugusiuoju, stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus. Geba padėti suaugusiam tvarkyti žaislus.	
		3 žingsnis	Drąsiai veikia, rizikuoja, išbando ką nors naują. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko juo besirūpinančių suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. Ne visada priima suaugusiojo pagalbą, kartais užsispiria. Lengviau nei antraisiais metais atsiskiria nuo tėvų. Ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai juo besirūpinantis pedagogas yra šalia jo arba matomas netoliese.	
		4 žingsnis	Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų. Grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą grupės pedagogais, bendradarbiauja su jais: kalbasi, klausia, tariasi. Paklaustas suaugusiajam pasako savo nuomonę. Dažniausiai priima pedagogo pagalbą, pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus. Mėgsta ką nors daryti kartu su suaugusiuoju. Kasdieninėse situacijose stengiasi laikytis suaugusiojo nustatytos tvarkos bei elgesio taisyklių, tačiau supykęs, susijaudinęs gali nepaklusti, priešintis.	Stebi suaugusiųjų gyvenimą, diskutuoja apie žmonių darbą, šeimą. Seka suaugusiųjų pavyzdžiu, iš jų mokosi, kreipiasi pagalbos, patarimo, klausinėja, išklauso, rodo savo darbelius, džiaugiasi savo pasiekimais. Kviečia kartu veikti, žaisti. Bendrauja su jais pagarbiai, kultūringai. Dalinasi išpūdžiais, kaip padeda suaugusiems ir šeimos nariams. Įsiklauso į suaugusiųjų siūlymus, patarimus, atlieka nedidelius įpareigojimus. Aptaria, kuria bendravimo su aplinkiniais elgesio taisykles. Klausosi suaugusiųjų pasakojimų, sekimo, deklamavimo, skaitymo, dainų, lopšinių. Susipažįsta su įstaigoje dirbančiais žmonėmis, jų veikla, aiškinasi, kuo jie svarbūs, kodėl reikia gerbti jų darbą. Žaidimų metu imituoja,
		5 žingsnis	Drąsiai bendrauja su pažįstamais ir mažiau pažįstamais žmonėmis grupėje. Rodo, prašo,	

			siūlo, aiškina, nurodinėja, įtraukdamas suaugusįjį į savo žaidimus ir bendrą veiklą. Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus. Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas - atsiklausia, derasi, pasako, kaip pasielgė kitas, ir laukia komentarų. Dažniausiai laikosi suaugusiojo nustatytų elgesio taisyklių, susitarimų, tačiau stipriai supykęs, išsigandęs, susijaudinęs gali priešintis suaugusiajam.	išbando suaugusiųjų darbus, atitinkamoms situacijoms tinkančius elgesio būdus. Dalyvauja susitikimuose su įvairių tarnybų, įstaigų, profesijų žmonėmis, lankosi tėvų darbovietėse, muziejuose, parodose, dalyvauja šventėse, spektakliuose, koncertuose ir kt., bendrauja su kitų vaikų šeimos nariais, mažai ar visai nepažįstamais žmonėmis. Diskutuoja, kaip elgtis su nepažįstamais žmonėmis, kuria žaidybines situacijas, kaip negalima elgtis. Aiškinasi pavojingas situacijas, aptaria, į ką reikėtų kreiptis pagalbos. Domisi žmonėmis, kurie rūpinasi žmonių saugumu: policininkais, gaisrininkais, gydytojais. Susipažįsta su jų profesija, aiškinasi, kokiais telefono numeriais juos galima iškviesti.
		6 žingsnis	Nusiteikęs geranoriškai ir pagarbiai bendrauti su suaugusiais. Susitaria su juo besirūpinančiais suaugusiais dėl dienvakšės ir elgesio taisyklių, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais su suaugusiuoju bendrauja priešiškiškai. Kasdieninėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę. Paprašytas paaiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo. Žino, į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus nelaimėi.	
1.5.	Santykiai su bendraamžiais <i>Vertybinė nuostata</i> Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais. <i>Esminis gebėjimas</i> Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai	1 žingsnis	Patinka būti šalia kitų vaikų, juos liesti, mėgdžioti jų veido išraišką, veiksmus.	Domisi vaikais, ieško draugo žaidimui. Bando bendradarbiauti žaidžiant, suprasti draugo ketinimus. Bando sulaikyti neigiamus jausmus, bet dar dažnai konfliktuoja (ima tą patį žaislą, atima). Reiškia palankumą draugui: laukia ateinant, šypsosi, glosto, bučiuoja, vadina vardu ir kt.
	2 žingsnis	Žaidžia greta kitų vaikų, stebi jų veiklą. Jiems šypsosi, mėgdžioja jų judesius, veiksmus. Duoda žaislą kitam, jį ima iš kito, supykęs atima žaislą iš kito, jam suduoda.		
	3 žingsnis	Ieško bendraamžių draugijos. Žaidžia greta, trumpai pažaidžia su kitu vaiku, trumpam įsitraukia į kito vaiko žaidimą. Bendrauja mimika, judesiais, veiksmais, dažniau kalbasi su kitu vaiku, pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu. Gali simpatizuoti kuriam nors vaikui. Audringai reiškia teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko jam patinkančio žaislo.		

<p>bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalinasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.</p>	4 žingsnis	<p>Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus. Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus. Tariasi dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. Padedamas suaugusiojo, palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą. Gali turėti vieną ar kelis nepastovius žaidimų partnerius. Su jais lengvai susipyksta ir susitaiko.</p>	<p>Kaupia informacija apie pasaulį, žmones, reiškinius, šeimą, gimtinę, savo šalį, tradicijas, šventes. Aiškinasi savo miesto savitumus, įžymybes. Susipažįsta su šalies sostine Vilniumi, šalies simbolika, prezidentu. Ugdomosios veiklos metu susipažįsta su liaudies kūryba. Perkelia į grupę savo šeimos patirtį: bendravimo būdą, žaidimus, pomėgius. Stebėdamas suaugusiuosius, jų veiksmus, išbando naujus veikimo bei elgesio būdus, juos perima, kūrybiškai pritaiko. Žiūrėdami paveikslus, nuotraukas, išvykų ir ekskursijų metu susipažįsta su įvairiomis žmonių profesijomis, jų atliekamais darbais ir darbo rezultatais. Pasivaikščiavimo metu, išvykų bei ekskursijų metu pratinasi globoti ir saugoti gamtą, augmeniją, gyvūniją, demonstruoja gebėjimą tinkamai elgtis gamtoje, viešose vietose, dalyvauja gamtos saugojimo programose, projektuose, dalyvauja ekologiniuose žygiuose, akcijose. Kaupia įvairią medžiagą apie gyvūnus, augalus. Ieško išskirtinių augalo požymių bei savybių. Aiškinasi iš kokių dalių sudarytas augalas, iš kur jis atsiranda, kokių reikia sąlygų, kad augalas augtų ir duotų vaisių, kokia jo reikšmė gamtai ir žmogui. Įvairių priemonių pagalba kaupia informaciją apie naminius ir laukinius gyvūnus, vabzdžius, paukščius, žuvis, jų jaunikius, išorinius požymius, gyvenimo būdą ir mitybą. Pokalbių metu pasakoja apie savo augintinius, jų priežiūrą ir poreikius, zoologijos sode ar miške matytus gyvūnus, kaime auginamus gyvulius. Aiškinasi, kuo naudingi gyvūnai, kuo pavojingi, kodėl jie tokie būna ir kaip apsisaugoti nuo jų grėsmės. Žiemą lesina paukštelių, neša žvėreliams maisto. Stebi, analizuoja, grožisi įvairiais žmogaus ir gamtos sukurtais kūriniais. Pats prisideda prie grožio kūrimo, žino jog negalima teršti. Aiškinasi, kodėl reikia taupyti popierių, elektrą, vandenį. Skiria ir pavadina dieną, naktį, apibūdina orą, jo pokyčius žymi kalendoriuje. Įvairių bandymų metu susipažįsta</p>
	5 žingsnis	<p>Sėkmingai įsilieja į vaikų grupę ir kartu žaidžia. Veikia kartu su kitais, siūlydamas sumanymą ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas. Tikslingai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su žaidimo draugu. Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisti savo žaislu arba žaidžia juo paeiliui. Gali padėti kitam vaikui. Pats randa konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos. Gali turėti draugą arba kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų partnerius.</p>	
	6 žingsnis	<p>Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaikyti su jais gerus santykius. Diskutuoja dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. Palaiko pastovią draugystę mažiausiai su vienu vaiku. Dalijasi žaislais ir kovoja už kitų teisę žaisti paeiliui. Siekdamas rasti kompromisą, išitraukia į derybų procesą. Supranta, kad grupė vaikų, norėdama veikti sutartinai, turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Supranta, koks elgesys yra geras ar blogas, ir kodėl. Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems. Turi draugą arba kelis pastovius žaidimų partnerius.</p>	

				su sniego ir vandens savybėmis. Stebėjimų metu susipažįsta su nuosekliais gamtos pakitimais rudenį, žiemą, pavasarį, vasarą, žmonių atliekamais žemės ūkio darbais įvairiais metų laikais. Aiškinasi, kuo kiekvienas metų laikas patrauklus, gražus. Klausosi pasakojimų, žiūri filmukus apie saugų elgesį gatvėje, gamtoje, prie vandens, su buitinais prietaisais ir kt. Dalyvauja saugaus eismo užsiėmimuose, prevencinėse programose.
2. SMALSUS				
2.1.	<p>Aplinkos pažinimas</p> <p><i>Vertybinių nuostata</i> Nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.</p> <p><i>Esminių gebėjimas</i> Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.</p>	1 žingsnis	Domisi aplinka, sutelkia dėmesį į daiktus. Reaguoja į skirtingus vaizdus, paviršius, kvapus, garsus, skonus. Atpažįsta artimus žmones, žaislus, daiktus.	<p>Susipažįsta su artimiausioje aplinkoje esančiais objektais, jų savybėmis bei funkcijomis. Formuojasi suvokimas, kad daiktais galima manipuluoti. Susipažįsta su transporto priemonėmis, buities daiktų paskirtimi (šaukštu valgome, plaktuku kalame, iš puoduko geriame ir kt.), gamtos reiškiniais, mėgina juos įvardinti (lyja, saulė šviečia, sninga ir pan.). Paveikslėliuose ar tarp žaislų ieško, atranda nurodytus gyvūnus, kai kuriuos jų atpažįsta, pasako pavadinimą, mėgdžioja balsus, išskiria ryškiausias jų savybes. Atpažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnų jauniklius. Paveikslėlyje ar aplinkoje parodo gėlytę, medelį, bando pasakyti jų pagrindines dalis. Įvairių pojūčių pagalba, susipažįsta su vaisiaus ir daržovės savybėmis pradeda (rūgštus, saldus), lyginti pagal dydį, spalvą, kiekį, formą. Įgytą patirtį pritaiko žaidimuose. Suaugusiems prižiūrint atsargiai ir saugiai žaidžia su mechaniniais žaislais, statybine medžiaga. Žaisdamas vysto nesudėtingą siužetą. Pradeda naudoti daiktų pakaitalus. Su lėle ir kitais siužetinėmis žaislais žaidžia lyg su gyvais. Stebi, klausosi, liečia ir kitais būdais pažįsta pasaulį. Domisi artimųjų žmonių veikla („Mama plauna indus“, senelis skaito laikraštį“ ir pan.).</p>
2 žingsnis		Stebi, atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi joje. Pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, žmones, daiktus, jų atvaizdus. Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojasi (šukos, šaukštas, nosinaitė).		
3 žingsnis		Atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų (sodo, daržo, lauko), gyvūnų, daiktų, domisi jais. Skiria atskirus gamtos reiškinius. Orientuojasi savo grupės, darželio, namų aplinkoje. Žino savo ir savo šeimos narių vardus. Dalyvauja prižiūrint augalus ar gyvūnus.		
4 žingsnis		Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus (namai, parduotuvės ir pan.). Pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena pavadinimus, savo vardą ir pavardę. Atpažįsta gamtoje ar	Kaupia informaciją apie pasaulį, žmones, reiškinius, šeimą, gimtinę, savo šalį, tradicijas, šventes. Aiškinasi savo miesto savitumus, įžymybes.	

			paveiksluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, daržoves, grybus, gėles, pasako jų pavadinimus.	Susipažįsta su šalies sostine Vilniumi, šalies simbolika, prezidentu. Ugdomosios veiklos metu susipažįsta su liaudies kūryba. Perkelia į grupę savo šeimos patirtį: bendravimo būdą, žaidimus, pomėgius. Stebėdamas suaugusiuosius, jų veiksmus, išbando naujus veikimo bei elgesio būdus, juos perima, kūrybiškai pritaiko. Žiūrėdami paveikslus, nuotraukas, išvykų ir ekskursijų metu susipažįsta su įvairiomis žmonių profesijomis, jų atliekamais darbais ir darbo rezultatais. Pasivaikščiojimų metu, išvykų bei ekskursijų metu pratinasi globoti ir saugoti gamtą, augmeniją, gyvūniją, demonstruoja gebėjimą tinkamai elgtis gamtoje, viešose vietose, dalyvauja gamtos saugojimo programose, projektuose, dalyvauja ekologiniuose žygiuose, akcijose. Kaupia įvairių medžiagą apie gyvūnus, augalus. Ieško išskirtinių augalo požymių bei savybių. Aiškinasi iš kokių dalių sudarytas augalas, iš kur jis atsiranda, kokių reikia sąlygų, kad augalas augtų ir duotų vaisių, kokia jo reikšmė gamtai ir žmogui. Įvairių priemonių pagalba kaupia informaciją apie naminius ir laukinius gyvūnus, vabzdžius, paukščius, žuvis, jų jauniklius, išorinius požymius, gyvenimo būdą ir mitybą. Pokalbių metu pasakoja apie savo augintinius, jų priežiūrą ir poreikius, zoologijos sode ar miške matytus gyvūnus, kaime auginamus gyvulius. Aiškinasi, kuo naudingi gyvūnai, kuo pavojingi, kodėl jie tokie būna ir kaip apsisaugoti nuo jų grėsmės. Žiemą lesina paukštelių, neša žvėreliams maisto. Stebi, analizuoja, grožisi įvairiais žmogaus ir gamtos sukurtais kūriniais. Pats prisideda prie grožio kūrimo, žino jog negalima teršti. Aiškinasi, kodėl reikia taupyti popierių, elektrą, vandenį. Skiria ir pavadina dieną, naktį, apibūdina orą, jo pokyčius žymi kalendoriuje. Įvairių bandymų metu susipažįsta su sniego ir vandens savybėmis. Stebėjimų metu susipažįsta su nuosekliais gamtos pakitimais rudenį, žiemą, pavasarį, vasarą, žmonių atliekamais žemės
	5 žingsnis	Žino kas yra šeima, pasakoja apie ją, jos buitį. Gali savarankiškai nueiti į darželio salę. Žino savo gatvės pavadinimą. Atranda buities prietaisų, skaitmeninių technologijų panaudojimo galimybes, noriai mokosi jais naudotis. Atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet ir laukinius gyvūnus. Pasako naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus. Skiria daržoves, vaisius, uogas nusako panaudojimo maistui būdus. Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniais, kurių negali pamatyti (pvz. ugnikalnių išsiveržimu, žemės drebėjimu ir pan.).		
	6 žingsnis	Žino savo tėvų profesijas, žino savo namų adresą, įvardija savo giminaičius. Žino savo šalies ir sostinės pavadinimą. Skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas, buitį ir darbą. Žino tradicines šventes. Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir augalų. Samprotauja apie tai, kur jie gyvena, kuo minta naminiai ir laukiniai gyvūnai. Moka prižiūrėti ir stebėti kambarinių augalų, daržovių augimą. Žino apie naminių gyvūnų naudą žmogui ir augalų panaudojimą maistui. Pradeda suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius. Mokosi rūšiuoti atliekas. Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai ir besiformuojančią atsakomybę už jos išsaugojimą.		

				ūkio darbais įvairiais metų laikais. Aiškinasi, kuo kiekvienas metų laikas patrauklus, gražus. Klausosi pasakojimų, žiūri filmukus apie saugų elgesį gatvėje, gamtoje, prie vandens, su buitinais prietaisais ir kt. Dalyvauja saugaus eismo užsiėmimuose, prevencinėse programose.
2.2.	Skaičiavimas ir matavimas <i>Vertybinė nuostata</i> Nusiteikęs pažinti pasaulį skaičiuodamas ir matuodamas. <i>Esminis gebėjimas</i> Geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradedą suvokti laiko tėkmę ir trukmę.	1 žingsnis	Gestais, mimika parodo, jog suvokia, ką reiškia yra/nėra, dar, taip/ne. Domisi kitokios formos, dydžio, spalvos daiktais: siekia juos paimti, tyrinėja. Atkreipia dėmesį į judančius, artėjančius daiktus, daug kartų kartuoja matytus veiksmus su daiktais.	Pavadina daiktus, rūšiuoja juos pagal dydį, spalvą, kiekį (vienas, daug), dėlioja nesudėtingus loto. Atrenka ir grupuoja parodytos formos ir spalvos daiktus, žaislus. Sudaro daiktų, žaislų eiles. Tapatina daiktus, dedamus į įdubimą, išpjovą tiesiogiai: pridedant, pamatuojant. Iš dviejų formų ar dydžių parenka nurodytą, grupuoja labai skirtingos formos daiktus. Eilės tvarka deda 3-4, o vėliau ir 4-5 skirtingo dydžio žiedų piramidę. Atlieka įvairius veiksmus su didaktiniais žaislais (išdėlioja, surenka, sumauna žiedus, įdeda vieną į kitą ir kt.) Dėlioja iš dviejų-keturių dalių dėlionės, korteles.
		2 žingsnis	Supranta ką reiškia vienas, du, daug. Žaisdamas stengiasi rasti reikiamos formos, dydžio ar spalvos daiktą. Nuotraukoje, piešinyje atpažįsta anksčiau matytą daiktą. Supranta vis daugiau žodžių, kuriais nusakoma daikto forma, dydis, spalva, judėjimas erdvėje: paimti, didelį, nueiti iki, pažiūrėti į viršų ir pan.).	
		3 žingsnis	Skiria sąvokas mažai (vienas, du) ir daugiau. Pradedą suprasti, ką reiškia padalinti daiktus po vieną, po lygiai. Geba išrikiuoti daiktus į eilę. Skiria sąvokas mažai (vienas, du) ir daug. Pradedą suprasti, ką reiškia padalinti kelis daiktus po vieną, po lygiai. Geba išrikiuoti daiktus į eilę.	
		4 žingsnis	Pradedą skaičiuoti daiktus, palyginti kelių daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėje.	
				Sistemina, klasifikuoja, apibendrina elementarią informaciją, skaičiuoja, matuoja, lygina, grupuoja.

		<p>Padalina daiktus po lygiai. Pradedama vartoti kelintinius skaitvardžius pirmas, antras. Atpažįsta apskritos, keturkampės, kvadratinės formos daiktus. Atrenka vienodos formos, dydžio ar spalvos daiktus. Manipuliuodamas daiktais (juos vartydamas, padėdamas šalia, uždėdamas ant, įdėdamas į, atsižvelgdamas į daikto formą, dydį, spalvą) bando konstruoti, komponuoti, grupuoti. Labai skirtingus ir vienodus daiktus palygina pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan. Dydziams, dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti žodžius: didesnis – mažesnis, ilgesnis – trumpesnis, storesnis – plonesnis, aukštesnis – žemesnis ir pan. Už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius – mažais. Pradedama skirti dešinę ir kairę savo kūno pusę, kūno priekį, nugarą. Nurodydamas kryptį (savo kūno atžvilgiu) naudoja žodžius: pirmyn – atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn. Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu. Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius.</p>	<p>Eksperimentuoja. Dalyvauja pažinimo, tyrinėjimų ir atradimų savaitėje. Aplinkoje ieško daiktų, kurių yra po vieną, kokių- po daug. Kalboje vartoja žodžius vienas, daug, nė vieno. Taisyklingai skaičiuoja daiktus, garsus, judesius, taisyklingai vartodamas skaitvardžius. Skaičiuoja ir atskaičiuoja daiktus, judesius, garsus pagal pasakytą skaičių ar pateiktą pavyzdį. Įvairioje veikloje skaičiavimui vartoja kelintinius skaitvardžius. Lygina dvi daiktų grupes nuosekliai uždėdamas vieną daiktą ant kito ar pridėdamas vieną daiktą prie kito, pridėdant ar nuimant daiktą, padaro iš daiktų grupės lygybę. Lygina labai kontrastingus, mažiau kontrastingus ir vienodus daiktus pagal ilgį, plotį, aukštį, didumą, storį. Dėlioja daiktus didėjimo arba mažėjimo tvarka pagal ilgį, plotį, aukštį, didumą, storį. Lytėjimo, regėjimo bei judėjimo pojūčių pagalba susipažįsta su geometrinėmis figūromis. Aplinkoje ieško atitinkamos formos daiktų išsiaiškina, kad geometrinės figūros gali būti įvairių dydžių ir spalvų. Dėlioja geometrines figūras didėjimo ir mažėjimo tvarka. Įvairių žaidimų metu pratinasi skirti dešinę ir kairę rankas, nustatyti savo kūno dalių erdvinę padėtį ir pagal jas nurodo kryptį nuo savęs (pirmyn, atgal, aukštyn, žemyn, kairėn, dešinėn), skiria ir išreiškia žodžiais erdvinius vieno ar kito daikto santykius su savimi (prie mane- langas), juda nurodyta kryptimi: pirmyn, atgal, kairėn, dešinėn ir t. t., nusako daikto padėtį kito daikto atžvilgiu. Žiūrėdami įvairius paveikslėlius, atlikdami stebėjimus pasivaikščiavimo metu, susipažįsta su paros dalimis: diena, naktis, rytas, vakaras; aiškinasi jų nuoseklumą, taip formuojant supratimą apie parą, teisingai vartoja sąvokas vakar, šiandien, rytoj. Kasdieninės veiklos metu susipažįsta su savaitės dienomis, pasako, kuri šiandien diena, kuri buvo vakar, kuri bus rytoj.</p>
	5 žingsnis	<p>Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio, daiktų savybių, jų padėti erdvėje. Skaičiuoja bent iki 15. Dėliodamas kelis daiktus, sugeba atsakyti į klausimus: Kiek iš viso? Kiek daugiau? Kiek trūksta. Pastebi, kaip sudaryta daiktų, elementų seka, sugeba pratęsti ją 1-2 daiktais. Skiria kelintinius skaitvardžius. Skiria trikampę, stačiakampę formas. Randa mažai besiskiriančius daiktus. Kalbėdamas apie spalvą, vartoja sąvokas vienos spalvos, dvispalvis. Grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą arba dydį. Kalbėdamas apie nuotolį, atstumą, daiktų</p>	

		<p>ilgi, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja sąvokas ilgesnis – trumpesnis, siauresnis – platesnis ir pan. Supranta, ką reiškia sudėlioti nuo mažiausio iki didžiausio ir atvirkščiai. Supranta, kad knygos skaitomos iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Juda nurodyta kryptimi. Skiria ir žodžiais išreiškia erdvinis daikto santykius su savimi: priešais mane – už manęs, šalia manęs, kairėje manęs ir pan. Pradedą suvokti praeitį, dabartį, ateitį. Skiria sąvokas: šiandien, vakar, rytoj.</p>	
	<p>6 žingsnis</p>	<p>Susieja daiktų kiekį su atitinkamu daiktų skaičių žyminčiu simboliu. Skaičiuoja bent iki 10. Palygina mažai daiktų turinčias grupes pagal kiekį. Supranta ir vartoja sąvokas daugiau/mažiau, po lygiai, vienu, dviem,...daugiau/mažiau, pusiau, į 2 dalis, į 4 dalis. Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų sekas su 2-3 pasikartojančiais elementais. Skiria plokštumos ir erdvės figūras: skritulį ir rutulį, kvadratą ir kubą, tačiau plokštumos ir erdvės sąvokų dar nevarvoja. Grupuoja, klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą. Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojami vienu ar keliais sąlyginiais matais, tačiau tūrio, talpos, masės sąvokų dar nevarvoja. Atranda, kad į skirtingos formos daiktus galima sutalpinti tą patį medžiagos kiekį. Palygindamas dydžius, vartoja jų skirtumo didumą pabrėžiančius žodžius. Apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakydamas: į kairę – į dešinę, aukščiau – žemiau, virš – po, šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, paskui; šalia, vienas už kito, už, tarp, viduje, išorėje ir kt. Pradedą suvokti laiko tėkmę ir trukmę; žino, jog gamtoje esama</p>	

			įvairios trukmės pasikartojančių ciklų (kartojasi savaitės dienos, metų laikai ir pan.).	
3. Bendraujantis				
3.1.	<p>Sakytinė kalba</p> <p><i>Vertybinė nuostata</i> Nusiteikęs išklaudyti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.</p> <p><i>Esminis gebėjimas</i> Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreiškdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.</p>	1 žingsnis	Klausosi suaugusiojo. Supranta elementarius klausimus ir prašymus. Skiria griežtą ir malonų kalbančiojo suaugusiojo kalbėjimo toną. Džiaugiasi įvairiais garsais ir ritmais. Supranta savo ir artimųjų vardus, artimiausios aplinkos daiktų ir reiškinių pavadinimus. Supranta veiksmy pavadinimus, geba veiksmais atsakyti į klausimus. Daug čiauska, kartoja, mėgdžioja jam tariamus garsus ir skiemenis.	Kalba 1-3 žodžių sakiniais, vartoja žodžius, padedančius bendrauti su aplinkiniais ir išreikšti savo norą, bando dalyvauti pokalbyje. Paveikslėliuose, nuotraukose parodo ir pavadina berniuką, mergaitę, senelį, močiutę, tetą, dėdę. Pradedą kalbėtis su draugu: pavadina žaislus, veiksmus, siūlo, prašo, komentuoja. Klausosi raiškaus, gyvo, emocingo pasakojimo, sekimo, skaitymo, deklamavimo, dainavimo, vaidinimo. Žaidžia žaidimus liežuviui ir lūpom: užpučia žvakę, pučiant plukdo popierinį laivelį, skraidina pūką ore, per šiaudelį pučia vandens ar oro burbulus, žaidžia pirštukų žaidimus. Kalba ritmiškai žygiuodamas, judindamas rankas. Žaisdamas, klausydamasis suaugusiojo kalbos, stebėdamas jo veiklą įtvirtina žodžius (profesijų, augalų, maisto, rūbų, baldų, naminių gyvūnų ir jų vaikų, žaislų, daiktų dalių pavadinimai). Kalbasi su suaugusiuoju. Atsako į uždarus („Kas ten?“) ir atvirus („Ką ten matai?“) klausimus. Atsakinėdamas į klausimus ir pats klausia „kas čia?“. Dainuoja, deklamuoja, pasakoja kartu su suaugusiu. Pradedą vartoti funkcinius žodelis, „į, pas, prieš, iš, su“. Kartu su suaugusiuoju žiūri jo raidos lygį atitinkančias TV laidas, kalba apie tai, ką mato ir girdi. Įsitraukia į pasakos inscenizavimą ir antrina pasakos žodžius. Klausosi „motinos kalbos“ (kalbėjimo aukštesniu balsu, pabrėžiant intonaciją, kalbėjimo lėtesniu tempu, labai aiškiai tariant žodžius, kalbėjimo trumpesniais paprastos gramatinės struktūros sakiniais, pavadinant ir rodant konkrečius daiktus, vieną mintį pasakant vienu žodžiu, kartojant tuos pačius žodžius vis kita forma). Žiūri rodomus paveikslėlius, atkreipiant dėmesį į reiškinis. Žaidžia žodžių (tarimui) ir kitus kalbinius žaidimus.
		2 žingsnis	Supranta ir greitai mokosi paprastų naujų žodžių. Klausosi ir supranta nesudėtingus trumpus tekstus: žaidinimus, eilėraštkus, pasakas, pasakojimus. Supranta su dienvartkę susijusius paaiškinimus, prašymus, elementarius klausimus. Išklauso ir supranta elementarius vienas po kito išsakomus nurodymus. Pradedą kalbėti dviejų trijų žodžių sakiniais. Kalba apie tai ką mato ir girdi, kas atsitiko, ko nori. Noriai dalyvauja pokalbiuose. Kartoja, suaugusiam padėdant, girdėtus trumpus kūrinių.	
		3 žingsnis	Klausosi skaitomų ir pasakojamų kūrinių. Klausosi naujų žodžių ir bando juos suvokti. Išklauso ir reaguoja į kelis vienas paskui kita sekančius nurodymus. 3-4 žodžių sakiniais kalba ir klausinėja apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus. Pradedą mėgdžioti suaugusiųjų kalbėseną. Kalba ir klausinėja apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius, net jei jų dabar ir nemato. Vienu ar keliais žodžiais atsako į	

		<p>elementarius klausimus, pats klausia. Kartu su suaugusiuoju dainuoja daineles, deklamuoja eilėraštukus, užbaigia žinomų pasakų, eilėraštukų frazes. Sako „ačiū“, „prašau“. Domisi televizijos laidomis vaikams, kalba apie jas.</p>	
	4 žingsnis	<p>Kalba suprantamai, daro daug klaidų. Mėgsta daug kalbėti. Savo įspūdžius reiškia trumpais sakiniais. Deklamuoja trumpus eilėraščius. Vartoja maloninius, mažybinius žodžius. Kalba apie save vartodamas įvardžius: aš, mane. Išvardija ką mato paveikslėlyje. Kalbėdamas derina giminę. Pasako ką nupiešė, sukonstravo.</p>	<p>Naudoja apibendrinamuosius žodžius. Vartoja kuo daugiau mandagių žodžių. Išgirsta ir suvokia auklėtojų kalbą. Atidžiai išklauso sekamų pasakų. Padedant auklėtojui atpasakoja perskaitytą pasakėlę ar atpasakojimą. Mokosi liaudiškų gyvulėlių ar paukštelių pamėgdžiojimų. Bendrauja su tėvais, auklėtojais, auklėtojų padėjėjais. Vaikai domėsi kitais žmonėmis. Jaučia suaugusio meilę, prierašumą ir atsakys tuo pačiu. Paguodžia, padeda kitam, mokosi nusakyti žodžiu savo jausmus. Užmezga kontaktą su vaikais bendraamžiais, kviečia veikti kartu. Ugdytinis pasisveikina, atsisveikina, padėkoja. Klausinėja suaugusio apie daiktus, reiškinius, jų savybes.</p>
	5 žingsnis	<p>Klausosi įvairaus turinio tekstų apie aplinką, įvairius įvykius, reiškinius, klausosi gyvai, įrašų. Išgirsta pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose.</p> <p>Klausydamas skaitomo ar pasakojamo teksto, klausinėja. Natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, ko nori, tikisi, nesuprastas paaiškina, pakartoja. Kalbėdamas žiūri į akis. Kalba, pasakoja apie tai, kas buvo nutikę, įvykę, tai siedami su žmonėmis, tautos gyvenimu, gamtos reiškiniais. Pasakoja, kalbasi apie matytus filmukus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus. Seka girdėtas ir savo sukurtas pasakas, kuria įvairias istorijas, eilėraštukus, inscenizuoja. Deklamuoja, dainuoja skaitomų pasakų eiliuotus intarpus.</p>	<p>Klauso šalia esančio, stengiasi suprasti. Jaučia kalbos melodingumą, gamtos garsų skambesį pamėgdžiojimuose, dainuojamoje tautosakoje ir trumpuose eilėraštukuose. Atsiliepia šypsena, dėmesiu, gestu, žvilgsniu. Kalba apie tai ką galvoja, ką veikia. Užmezga dialogą. Įvardija paprastais žodžiais kasdien matomus daiktus, žmones, gamtos reiškinius, gyvulius, augalus. Pasakoja apie suvokiamus žaislus, žaidimus, žmones, gamtos reiškinius, gyvulius, augalus. Trumpai pasakoja apie paveikslėlį. Auklėtojui padedant, atpasakoja pasakėles, apsakymėlius, savo kalbą palydi gestais, mimika. Varto knygeles, „skaito“ knygelį paveikslėlius. Pažįsta elementarius simbolius, pratinasi jais žymėti daiktus. Manipuliuoja įvairios medžiagos raidėmis. Dėlioja daiktais korteles su daiktais ir jų pavadinimais. Pratinasi taisyklingai vartoti kalboje trupuosius ir ilguosius balsius.</p>
	6 žingsnis	<p>Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų, mįslių, erzinimų, pajuokavimų, dviprasmybių, frazeologizmų bendrine kalba ir tarme. Išgirsta žodžius, kurie panašiai skamba,</p>	

			<p>bet turi skirtingą reikšmę. Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje esančius garsus. Seka ir suvokia knygelės, pasakojimo, pokalbio eigą, supranta ir interpretuoja. Kalba natūraliai, atliepdamas bendravimo situaciją, vartodamas vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.), technologinius terminus (mikrofonas, pelė, klaviatūra ir kt.). Garsiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą, praneša apie tai draugui, grupei draugų, visai grupei. Klausinėja apie išgirstą, matytą, sugalvotą, pajautą. Pasakoja, kalba apie savo patirtį, norus, svajones, problemų sprendimą, svarstymus, įvardindamas įvairias detales, savybes, būsenas, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnės sandaros žodžius. Komentuoja meno kūrinius, atpasakoja pasakas, padavimus, apsakymus, matytą ir girdėtą per įvairias skaitmenines laikmenas (TV, DVD, CD). Kuria ir pasakoja įvairius tekstus, mįsles, humoristines istorijas, Deklamuoja savo sukurtus kūrinius, žaidžia prasmingais ir beprasmingais žodžiais, bando juokauti, kalba „ateivių“, „užsienio“ kalbomis.</p> <p>Keičia balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonacijas ir kt.</p>	<p>Nustato pirmą ir paskutinį žodžio garsą. Nusako žinomų daiktų keletą požymių. Vartoja kalboje esamojo laiko veiksmažodžius. Taisyklingai vartoja kalboje vaikų ir suaugusiųjų vardus.</p>
3.2.	<p>Rašytinė kalba</p> <p><i>Vertybinių nuostatų</i> Domisi rašytiniais ženklais, simboliškai, skaitomu tekstu.</p> <p><i>Esminis gebėjimas</i> Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei</p>	<p>1 žingsnis</p>	<p>Varto, žiūrinėja paveikslėlių knygeles, žiūrinėja paveikslėlius. Stebi rašančius, domisi įvairiais rašikliais.</p>	<p>Pats „skaito“. Žiūri dideles, spalvingas knygeles, kalendorius, žurnalus, reklaminių plakatų iliustracijas. Stebi skaitymą skatinančią aplinką (varto knygeles, žurnalus, paveikslėlius; žiūri į prilipdytus užrašus ant baldų su jų pavadinimais bei užrašus ir simbolinius paveikslėlius ant žaislų lentynų ir pan.). Pradedama atpažinti kai kurias žodžių pirmąsias raides: mamos, tėčio, savo vardo. Domisi įvairiomis rašymo priemonėmis, braižo ir stebi jų paliekamas žymes.</p>
		<p>2 žingsnis</p>	<p>Savarankiškai ir padedant suaugusiajam varto knygeles. Pradedama atpažinti jo mėgstamas knygeles, nori, kad jas jam paskaitytų. Kartais knygeles laiko taisyklingai. Žiūrinėjant paveikslėlius, piršteliu juos rodo. Reaguoja į skaitomą tekstą rankų/kojų judesiais, veido raiška,</p>	

kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.		emocijomis. Įvairiais rašikliais spontaniškai brauko popieriaus lape.	
	3 žingsnis	Savarankiškai ir padedant suaugusiajam varto knygeles. Pradeda atpažinti mėgstamas knygeles, nori, kad jas jam paskaitytų. Kartais knygelę laiko taisyklingai. Žiūrinėja paveikslėlius, piršteliu juos rodo. Reaguoja į skaitomą tekstą rankų/kojų judesiais, veido raiška, emocijomis. Kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius. Įvairiais rašikliais spontaniškai brauko popieriaus lape.	
	4 žingsniai	Domisi skaitymu. Ima suprasti, kad skaityti visada malonu. Vaizduoja, kad „skaito“ knygą, kuri jam buvo skaityta. „Skaito“ knygelių paveikslėlius, įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus. Domisi ne tik įvairiais rašikliais bet ir kompiuteriu. Kevezonėse ir piešiniuose pasirodo realių raidžių elementai ir raidės. Atkreipia dėmesį į raides, simbolius (grafinius vaizdus), pradeda jais manipuliuoti įvairioje veikloje.	Pažįsta, atpažįsta grafinius simbolius (raides, žodžius, tekstus, užrašus ir kt.), žaidžia jais, įvairioje veikloje vartoja, patys juos kuria, imituoja raštą (keverzoja, piešia, rašo raides, jų junginius, žodžius). Stebi kaip rašo suaugusieji, mėgina pamėgdžioti. Piešia ornamentus, spalvina, karmo, lipdo – lavina smulkiuosius rankų raumenis (rašo molyje, smėlyje, ant stiklo, lentoje ir kt.), iliustruoja knygas, rengia piešinių parodas. Įvardija keletą jam reikšmingų raidžių. Nurodo, kurios raidės yra didžiosios, kurios – mažosios. Piešiniais, ženklais, raidėmis išreiškia savo išgyvenimus, patirtį, mintis.
5 žingsniai	Domisi abėcėlės raidėmis. Supranta, kad kažkurios raidės turi savo pavadinimą ir specifinę grafinę raišką. Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. Supranta aplinkoje matomų spausdintų žodžių prasmę. Sugalvoja pavadinimus paveikslėliams, knygelėms. Įvardija specifinius skaitomo teksto veikėjų bruožus. Kuria ir gamina rankų darbo knygeles. Supranta skirtingų spaudinių funkcijas (kalendorius, valgiaraštis, reklama, bukletas ir pan.). „Iliustruoja“ pasakas, pasakojimus, istorijas, filmukus. Braižo ir aiškina planus, schemas, grafikus. Kopijuoja raides,		

			<p>paprastus žodžius. Bando rašyti raides, pradėdami savo vardo raidėmis. Kompiuteriu spausdina savo vardą, trumpus žodelius.</p>	
		6 žingsniai	<p>Domisi knygomis, įvairiais rašytiniais tekstais.</p> <p>Domisi iliustracijomis, ieško jose teksto pagrindimo. Pradedą suprasti ryšį tarp knygos teksto ir asmeninės patirties. Supranta nesudėtingų tekstų siužetą. Supranta paprastą informaciją. Domėdamasis spausdintu tekstu klausinėja. Supranta, kad garsas siejasi su raide, o raidės sudaro žodį. Žino keliolika abėcėlės raidžių. Pradedą skirti žodžius sudarančius garsus, skiemenis. Pažįsta parašytą žodį kaip atskirų raidžių junginį. Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato gatvėse, pvz. parduotuvių, kirpyklų, kavinių pavadinimus. Supranta rašymo tikslus. Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. Įvairiais simboliais bando perteikti informaciją. Kompiuteriu rašo raides, žodžius.</p>	
4. SVEIKAS				
4.1.	<p>Fizinis aktyvumas</p> <p><i>Vertybinių nuostata</i> Noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus.</p> <p><i>Esminis gebėjimas</i> Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja</p>	1 žingsnis	<p>Sėdi, šliaužia, ropoja pirmyn ir atgal, įkalnėn ir nuokalnėn, laiptais aukštyn, ko nors įsitvėręs atsistoja, stovi laikydamasis ar savarankiškai, žingsniuoją laikydamasis, vedamas arba savarankiškai. Tikslingai siekia daikto, rankos judėjimą seka akimis, pačiumpa ir laiko daiktą saujoje, paglosto žaislą jo nečiupdamas, kiša jį į burną, purto, mojuoja, stuksena, gniaužo, dviem pirštais – nykščiu ir smiliumi – suima smulkų daiktą, perima daiktus iš vienos</p>	<p>Dalyvauja sportinėse pramogose, šventėse, rytinėje mankštoje, kūno kultūros užsiėmimuose, pasivaikščiøjimuose ir kt. judrioje veikloje. Žaidžia judrius, koordinaciją lavinančius žaidimus, juda, aktyviai veikia. Paprašius parodo, ką kiekviena kūno dalis gali daryti: (pvz.: judinti ranką, po to kitą ranką, pečius, galvą, kojas, judinti visą kūną ir galop sustingti ir nejudėti). Esant palankiom sąlygom atlieka oro ir vandens procedūras. Pratinasi savo judesius derinti su kitų vaikų judesiais (einant ir bėgant susikibus rankomis), mokosi pašokti abiem</p>

<p>koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.</p>		rankos į kitą.	<p>kojom aukštyn, tolyn, pastovėti ant vienos kojos. Tobulina šliaužimo, lindimo, ropojimo, lipimo, ridenimo, mėtymo, gaudymo įgūdžius. Pradedama derinti rankų ir kojų judesius, sparčiai tobulėja akies-rankos koordinacija.</p>
	2 žingsnis	<p>Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, šoną ir atgal, eina stumdamas ar tempdamas daiktą, bėga tiesiom kojom, atsisėdęs ant riedančio žaislo stumiasi kojomis, pralenda per kliūtis keturpėsčia, padedamas lipa laiptais aukštyn pristatomuoju žingsniu. Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyn, mosteli plaštaka, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais, išmeta daiktus iš rankos atleisdamas pirštus, ploja rankomis. Ridenas, meta, gaudas, spiria kamuolį.</p>	
	3 žingsnis	<p>Pastovi ant vienos kojos (3-4 sekundes). Tikslingai, skirtingu ritmu eina ten, kur nori, vaikščiodamas apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25 – 30 cm.) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį. Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų. Atsispirdamas abiem kojomis pašoka nuo žemės, nušoka nuo laiptelio, peršoka liniją. Geriau derina akies-rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, todėl tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, ridenas, mėtas, gaudas, spiria kamuolį, įkerpa popieriaus kraštą.</p>	
4 žingsnis	<p>Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. Eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija, gimnastikos suoleliu, lipa laiptais aukštyn – žemyn nesilaikant už turėklų, šokinėja abiem ir ant vienos kojos, nušoka nuo paaukštinimo. Mina ir vairuoja triratuką. Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų,</p>	<p>Kiekvieną rytą atlieka rytinę mankštą. Kiekvieną dieną, išskyrus lyjant ir sningant, eina pasivaikščioti į lauką, laiku keliasi, eina dienos poilsio, atlieka oro ir vandens procedūras, savimasažo bei pėdos ir taisyklingos laikysenos pratimus, dalyvauja kūno kultūros užsiėmimuose, sveikatingumo savaitėse, sporto šventėse. Žaidžia, juda, aktyviai veikia bei ilsisi, turi galimybę pasidalinti su draugais ir pedagogais ne tik džiaugsmingais, bet ir skaudžiais</p>	

			<p>tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, atgnybia, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (mojuoja, plasnoja). Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka, koja.</p>	<p>išgyvenimais, sulaukdamas jų paramos bei pagalbos, vaikas jaučiasi saugus, auga atviras, pasitikintis. Žaidžia lauko, sportinius bei judrius žaidimus, žaidimų aikštelėje mokosi važinėti dviratuku, paspirtuku, žiemos metu – rogutėmis ir t.t., dalyvauja estafetėse, sportinėse pramogose, varžybose, išbando savo jėgas, vikrumą, drąsą, mokosi laimėti ir garbingai pralaimėti.</p>
		5 žingsnis	<p>Eina pristatant pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keliant kelius, atliekant judesius rankomis, judant vingiais. Bėgioja vingiais, greitėdamas ir lėtėdamas, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. Šokinėja abiem kojom vietoje ir judant pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto. Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria ant virvelės smulkius daiktus, užsega ir atsega sagas). Meta, spiria kamuolį iš įvairių padėčių, į taikinį, tiksliau gauda, mušinėja. Įsisupa ir supasi sūpynėmis.</p>	
		6 žingsnis	<p>Eina ratu, poroje, prasilenkiant, gyvatėle, atbulomis, šonu. Bėga pristatomu ar pakaitiniu žingsniu, aukštai keldamas kelius, bėga suoleliu, įkalnėn, nuokalnėn. Šokinėja ant vienos kojos judant pirmyn, šoka į tolą, į aukštį. Važiuoja dviračiu. Rankos ir pirštų judesius atlieka vikriau, greičiau, tiksliau, kruopščiau. Tiksliau valdo pieštuką bei žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas. Su kamuoliu atlieka sporto žaidimų elementus, žaidžia komandomis, derindami veiksmus.</p>	
4.2.	Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai	1 žingsnis	<p>Bando valgyti ir gerti iš puodelio savarankiškai</p>	<p>Žaidimo pagalba susipažįsta su higienos reikmenimis: muilu, rankšluosčiu, nosine ir šukomis. Atlieka veiksmus su higienos priemonėmis, vėliau juos naudoja žaisdami.</p>
		2 žingsniai	<p>Valgo ir geria padedamas arba savarankiškai.</p>	

<p><i>Vertybinių nuostatų</i> Noriai ugdomi sveikam kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.</p> <p><i>Esminis gebėjimas</i> Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojami tualetu, prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.</p>		<p>Jaučia, kada nori tuštintis ir šlapintis, kartais tai parodo mimika, ženklais arba pasako. Suaugusiojo rengiamas vaikas „jam padeda“. Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį. Paprašytas padeda žaislą į nurodytą vietą.</p>	<p>Žaidimų metu įtvirtinami savarankiškumo įgūdžiai: maitina lėles, jas rengia, guldo, veda pasivaikščioti, bando tvarkingai sudėti drabužėlius. Dengia stalą, imituoja maitinimosi judesius. Klausydamiesi pasakojimų, skaitomų istorijų sužino apie daiktus, kurie yra pavojingi vaikų sveikatai ir saugumui, kas atsitinka, kai vaikai su jais žaidžia. Žaidimų metu formuojasi saugaus elgesio įgūdžiai. Pradedama formuoti kirpimo žirkėmis įgūdžiai (teisingai laiko žirkles, kerpa tiesias, trumpas linijas).</p>
	3 žingsniai	<p>Valgo ir geria savarankiškai. Pradedama naudoti stalo įrankius. Pasako, ko nori ir ko nenori valgyti. Pats eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia. Padedamas bando prausti, nusišluostyti veidą, rankas. Padeda vieną kitą daiktą į vietą. Atsiranda pirmieji elgesio su žirkėmis įgūdžiai.</p>	
	4 žingsniai	<p>Valgo gana tvarkingai. Primenamas po valgio skalauja burną. Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. Padeda suaugusiajam serviruoti ir po valgio sutvarkyti stalą. Dažniausiai savarankiškai naudojami tualetu ir susitvarko juo pasinaudojęs. Šiek tiek padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Šiek tiek padedamas plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Pasako, kad negalima imti degtuko, vaistų, aštrių ir kitų pavojingų daiktų. Gali sutvarkyti dalį žaislų, su kuriais žaidė.</p>	
	5 žingsniai	<p>Valgo tvarkingai, dažniausiai taisyklingai naudojami stalo įrankiais. Domisi, kuris maistas sveikas ir naudingas. Serviruoja ir tvarko stalą vadovaujamas suaugusiojo. Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus stengiasi sėdėti, stovėti,</p>	

			<p>vaikščioti taisyklingai. Priminus tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. Stengiasi saugoti save ir kitus.</p>	<p>Ugdamosios veiklos metu aptaria įvairias pavojingas situacijas, aiškinasi jų atsiradimo priežastis, ieško sprendimų, kaip jų išvengti. Dalyvauja saugaus eismo, sveikatos saugojimo programose, projektinėje veikloje.</p>
		6 žingsniai	<p>Valgo tvarkingai. Pasako, jog maistas reikalingas, kad augtume, būtume sveiki. Įvardija vieną kitą maisto produktą, kurį valgyti sveika, vieną kitą - kurio vartojimą reikėtų riboti. Savarankiškai serviuoja ir tvarko stalą. Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Suaugusiųjų padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Priminus ar savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai. Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. Savarankiškai ar priminus laikosi susitartų saugaus elgesio taisyklių. Stebint suaugusiajam saugiai naudojasi veiklai skirtais aštriais įrankiais.</p>	
5. KURIANTIS				
5.1.	<p>Meninė raiška</p> <p><i>Vertybinių nuostata</i> Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.</p> <p><i>Esminis gebėjimas</i> Spontaniškai ir savitai reiškia įspūdžius, išgyvenimus, mintis,</p>	1 žingsnis	<p>Muzika, šokis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reaguoja į muzikos garsus, melodijas, balso intonacijas, judesius, išraiškingą mimiką, suklysdamas, sutelkdamas žvilgsnį, nutildamas, nustodamas arba pradėdamas judėti, krykštaudamas, žaisdamas balso intonacijomis, garsais. <p>Žaidinimai, vaidyba</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kalbinamas, žaidinamas reiškia emocijas, norus įvairiomis balso intonacijomis, veido mimika, lingavimu, plojimu, mojuodamas žaislu, daiktu. <p>Vizualinė raiška</p> <ul style="list-style-type: none"> • Storu pieštuku, teptuku, kreidele baksnoja, 	<p>Vaizduoja įvairius ženklus: taškelius, brūkšnelius, apskritimus, linijas ir t.t., eksperimentuoja su piešimo priemonėmis. Uždažo plokštumos dalis, tapo viena, o vėliau ir keliomis spalvomis. Piešia pieštukais, flomasteriais, vaško kreidelėmis, teptukais, guašo dažais, akvarele, šampuoja įvairiomis priemonėmis, piešia ant įvairaus dydžio ir spalvų popieriaus. Dėlioja paveikslėlius ant flanelografo, magnetinės lentos, popieriaus. Aplikuoja iš paruoštų formų, atskirų dalių, plėšo popierių ir jį klijuoja, priklijavus nupiešia trūkstamas, smulkesnes dalis. Atplēšia iš didelio popieriaus gabalo mažesnę, popieriaus juostelę plėšo smulkiais gabalėliais, juos dėlioja popieriaus lape. Vėliau ima naudotis žirkklėmis, karmo popieriaus juosteles mažais gabalėliais. Volioja tarp</p>

patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.		brauko, tepinėja palikdamas pėdsakus (taškus, įvairių krypčių linijų brėžius, dėmes). Domisi ir džiaugiasi dailės priemonėmis, jas liečia, apžiūrinėja, varto.	delnų ir ant lentelės didesnę ar mažesnę plastilino, modelino gabalėlį, ištempia, sulenkia, išpaužia duobutes, griovelius ir t.t. Plastilino modelino, molio ir kt. gabalėlius prilipdo ant lentelės, ar nupiešto paveikslėlio, taip jį papuošdamas, užpildydamas erdvę, dekoruoja įvairia gamtine medžiaga. Klausosi linksmų, ramių, maršinių, muzikos kūrinų, instrumentų garsų, dainavimo. Klausosi kontrastingos muzikos kūrinų ir atlieka atitinkamus judesius, nusako muzikos nuotaiką: linksma, liūdna, lėta, greita ir t.t. Atlieka ritmiškus judesius, judesius su priemonėmis (skarelės, kaspiniai, žaisliukai) pagal muziką. Eina ratuku susikibę rankomis, vorele, žaidžia muzikinius ratelius, liaudies žaidimus. Pritaria suaugusiajam. Paprastas, aiškias teksto, įdomaus turinio, lengvas atlikti dainas dainuoja individualiai ir grupėmis. Įsimena dainų žodžius (nekreipiant dėmesio į netikslią tartį). Laiku pradeda ir baigia dainuoti, išklauso pauzes. Rodant pedagogui vaikas atlieka naujus judesius ir judesių pagalba atskiria muzikos kontrastus: tyliai-garsiai, lėtai-greitai. Laisvai juda pagal muziką (taip pat ir liaudišką).. Groja barškučiais, būgneliais, švilpynėmis, akmenukai, lazdelėmis. Ritmiškai eina vietoje, ratu, ploja, trepsi, stuksena pagal muziką. Imituoja judesiais įvairius personažus – gyvūnus. Persirengia įvairiais veikėjais: dedasi kepures, karūnas, apsiaustus, panaudoja įvairius aprangos elementus. Žaidžia pirštinių teatro lėlėmis. Žaidžia žaidimą „Atspėk kas aš?“. Pritaiko balso tembrą pasirinktam personažui. Žaidžia teatrinius žaidimus individualaus pamėgdžijimo forma (pamėgdžioja suaugusįjį, gyvūną) Žaidžia: lyg būtų mama, tėtis, vairuotojas, gydytojas; apsimeta katyte, šuniuku ir pan. Žaidžia didaktinius žaidimus – dramatinizacijas su daiktais (maudo ir rengia lėlę Alę, maitina šuniuką ir pan.), bet ir atlieka tariamus veiksmus (lyg valgo, miega, verda ir pan.). Naudoja
	2 žingsnis	<p>Muzika, šokis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais, mėgdžioja žaidinimų judesius, suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus, dviejų–trijų garsų melodijas ar daineles. Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena koku nors daiktu. <p>Žaidinimai, vaidyba</p> <ul style="list-style-type: none"> • Žaidžiant sūpavimo, kykavimo, jodinimo, kutenimo, pirštukų žaidimus bei žaidinimus mėgdžioja įvairias išgirstas intonacijas, parodytus veiksmus. Įvairius jausmus, norus rodo judesiais ir veiksmais (pamojuoja, apkabina). <p>Vizualinė raiška</p> <ul style="list-style-type: none"> • Spontaniškai keverzoja rankų judesių piešinius, juos apžiūrinėja. Džiaugiasi (šūkčioja, krykštuoja, mojuoja rankomis) dailės priemonės (tirštų dažų, minkštos tešlos) paliekamu pėdsaku ir patiriamais jutimais, siekia pakartoti ir pratęsti įdomią patirtį. • Tyrinėdamas dailės medžiagas ir priemones intuityviai atranda 	
	3 žingsnis	<p>Muzika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Emocingai atliepia klausomus kūrinius (vaikiškas dainas, instrumentinius kūrinius) – šypsosi, džiaugiasi, ploja, trepsi, sėdėdamas sūpuoja kojas ar pan. • Vienas ir kartu su kitais dainuoja 2–4 garsų daineles, palydėdamas jas judesiais. • Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius 	

		<p>žaidimus, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais (žingsniuoja, bėga, apsisuka).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Apžiūrinėja, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus ir jais ritmiškai groja kartu su pedagogu. • Kuria, dainuoja vieno aukščio tonu savitus žodžius, ritmuoja vaikiškais instrumentais ir daiktais. <p>Šokis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mėgdžioja žaidinimų, gyvūnų, augalų judesius. • Šoka spontaniškai kurdamas dviejų–trijų natūralių judesių (eina, pritupia, pasisuka ir kt.) seką. <p>Žaidimai, vaidyba</p> <ul style="list-style-type: none"> • Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius. Įvairiai intonuodamas kalba apie tai, ką daro. Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmais vaizduoja siužeto elementus, reiškia savaime kilusias emocijas. <p>Vizualinė raiška</p> <ul style="list-style-type: none"> • Spontaniškai reiškia emocijas, išpūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis. Piešia įvairias linijas, jas jungia į formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius. Bando ką nors pavaizduoti (mamą, mašiną). Savo abstrakcijose išvelgia daiktus ar įvykius. • Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo jomis būdus. Piešdamas, spauduodamas, tapydamas, lipdydamas, konstruodamas labiau mėgaujasi procesu, o ne rezultatu. 	<p>siužetinius žaislų rinkinius: gyvūnus, įvairių formų figūrėles. Savarankiškai ir atsakingai pasiruošia darbo vietą, o baigus veiklą susitvarko. Saugiai ir tvarkingai naudojasi dailės reikmenimis. Siužetiniame vaidinime paskatintas pritaiko garsinius daiktus, muzikinius instrumentus. Mėgdžioja auklėtojos, draugų vaidybinius veiksmus. Dalyvauja siužetiniuose muzikiniuose spektakliukuose (Kalėdos, Velykos, Užgavėnės, Kaziuko mugė).</p>
	4 žingsnis	<p>Muzika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klausydamasis ir tyrinėdamas gamtos garsus, trumpus vokalius ir instrumentinius kūrinius, judesiais emociškai atliepia jų 	<p>Tyrinėja vizualines išraiškos priemones: spalvas (pagrindinės – papildomos, šiltos – šaltos...), linijas (linija-pėdsakas, daiktų kontūras...), faktūras, jų savybes, vaizdavimo būdus, tūrines erdvines formas</p>

		<p>nuotaiką, tempą bei keliais žodžiais juos apibūdina.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškus ritmo, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorines ir liaudies dainas. Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. Tyrinėja savo balso galimybes (dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau). • Žaidžia įvairių tautų muzikinius žaidimus, atlikdamas kelis nesudėtingus judesius: eina, bėga rateliu, trepsį, ploja, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių. Tyrinėja garso išgavimo būdus kūno, gamtos, įvairiais muzikos instrumentais, jais ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui. • Improvizuoja skanduodamas, plodamas, trepsėdamas, stuksendamas, spontaniškai kuria ritminius, melodinius motyvus savo vardui, žodžiams. <p>Šokis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, šoka trijų–keturių natūralių judesių (bėga, sukasi, ritasi ir kt.) šokius. • Šoka spontaniškai kurdamas trijų–keturių natūralių judesių seką. <p>Žaidimai, vaidyba</p> <ul style="list-style-type: none"> • Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis, drabužius. Kuria dialogą tarp veikėjų, išraiškingai intonuoja. Žaisdamas atsipalaiduoja. Muzikiniuose rateliuose kuria ar savaip perteikia kelis veikėjų vaizduojančius judesius, veiksmus, spontaniškai reiškia emocijas. <p>Vizualinė raiška</p>	<p>(kubas, rutulys, piramidė..., gamtos formos, lankstiniai...), plokštumines formas, figūras (geometrinės formos: kvadratas, trikampis, apskritimas, gamtos formos: dėmės, siluetai...). Susipažįsta su dailės darbais ir sąvokomis: su pagrindinių dailės šakų kūrniais, tautinio meno darbais, su pagrindinėmis dailės sąvokomis (skulptūra, tapyba, keramika), su pagrindiniais komponavimo būdais (vertikalės, horizontalės; simetrija, ritmas). Stebi aplinką, gamtą, žmogų, jo veiklą, kuria ir eksperimentuoja įvairiausiomis dailės technikomis: piešia, tapo, dekoruoja, lipdo, konstruoja, lanksto, pina, audžia, siuva, aplikuoja, karmo, spausdina, raižo. Aktyviai dalyvauja kūrybinėje veikloje: stebi, komentuoja, turtina žodyną, pateikia savo idėjas, sumanymus, patiria teigiamas emocijas, formuoja darbo įgūdžius, tobulina motorinius gebėjimus. Žaidžia: žaidimus balsui, kvėpavimui lavinti (kalbėjimas, dainavimas, skandavimas), žaidimus ritminiams, melodiniams deriniams, dinamikai, tempui suvokti, atsipalaidavimo žaidimus. Dainuoja: solo ir grupėje, daineles balsui lavinti bei intonaciniam – ritminiam žodynui turtinti, progines daineles. Groja: solo ir grupėje, pritardamas dainelei ar skambančiai muzikai. Juda pagal skambančią muziką: reaguojant į metro pulsą; reaguojant į tempo, aukščio, dinamikos pasikeitimus. Improvizuoja instrumentais, balsu, kūno ir aplinkos garsais, judesiu. Kuria: instrumentinius pritarimus dainelei, eilėraščiui, pasakai, trumpus kūrinius naudodamas instrumentus, balsus, aplinkos bei kūno garsus, grafinius-simbolinius muzikos reikšmių užrašymus. Aptaria: muzikos nuotaiką, atlikėjų sudėtį (solo-ansamblis orkestras), žanrą (vokaliniai-instrumentiniai, lopšinė, šokis...), garso savybes (aukštumas, ilgumas, stiprumas, tembras), dinamiką, tempą. Naudoja: nelokomotorinius/ašies judesius</p>
--	--	--	---

		<ul style="list-style-type: none"> • Patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų deriniais, dėmėmis, geometrinėmis ir laisvomis formomis, spalvomis, išgaudamas šiek tiek atpažįstamus vaizdus, objektus, juos įvardija. Kuria spontaniškai, kartais pagal išankstinį sumanymą, kuris darbo eigoje dažnai kinta, „pasimeta“. Kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentavimu, gestikuliacijomis, mimika. • Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, atrasdamas spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, turi mėgstamas spalvas. Kuria koliažus, spauduoja įvairiomis priemonėmis, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas. 	<p>(vietoje – lėtai, gulti ir stotis, suktis, temptis, tūptis ir kt.), lokomotorinius judesius (erdvėje – eiti, bėgti, šuoliuoti, šliaužti, verstis ir kt.). Sugalvoja ką kiekviena kūno dalis gali daryti: (pvz.: judinti ranką, po to kitą ranką, pečius, galvą, liemenį, klubus, vieną, po to kitą koją, judinti visą kūną ir galop sustingti ir nejudėti). Juda nenaudodamas tam tikrų kūno dalių (rankų, kojų, galvos). Vaizduoja raides, skaičius, įvairius nejudančius objektus: laikrodį, akmenuką, batą, kėdę ir pan. Perteikia pojūčius: gėlės kvapą, saulės šilumą, šaltą vandenį, tirpstantį ledą ir pan. Juda kaip lapas, vėjas, lietus, snaigė, dramblys, tigras, vabalas, viščiukas, gyvatė, kiškis ir kt. Sugalvoja: kaip eiti – lėtai, linksmi, pavargus, bėgti – išsigandus, dairantis, judėti erdvėje kontrastiškai – eiti, pašokti, nusileisti ant grindų, suktis; aukštyn – žemyn, judėti – sustingti, įsitempti – atsipalaiduoti. Juda: pavieniui geometrinių figūrų forma: ratu, aštuoniuke, vingiuota linija, kvadratu ir kt., poromis, stovint vienam priešais kitą – vienas vaikas rodo sugalvotus judesius, o kitas atkartoja juos tarsi veidrodyje, po to pasikeičia vaidmenimis, poromis – suglaudus nugaras, liečiantis tik kaktomis, susikabinus rankomis ir pan. Lenda po tiltais: vienas vaikas formuoja erdves, kitas lenda pro jas, po to pasikeičia vaidmenimis. Juda grupėmis, išsirikiavus vienas paskui kitą (gyvatėle) – priekyje esantis vaikas kuria ir rodo judesius, kiti stengiasi tiksliai atkartoti, po to pasikeičia vaidmenimis. Susipažįsta su lietuvių liaudies tradiciniais žanrais: klauso pasakų, padavimų, sakmių, mena mįsles, minkles, sako skaičiuotes, greitakalbes, erzimus, dainuoja dainas, žaidžia žaidimus, šoka šokius, ratelius, mėgdžioja aplinkos, gamtos garsus. Susipažįsta su kalendorinių švenčių tradicijomis ir papročiais. Švenčia kalendorines šventes. Tyrinėja gamtos ciklus (metų laikai, mėnesiai, diena, naktis...), gamtos gaivalus (ugnis, vėjas, vanduo...), laukų darbus (javų darbai,</p>
	5žingsnis	<p>Muzika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Balsu, judesiais, pasirinktu muzikos instrumentu spontaniškai improvizuoja, pritaria klausomam vokalinės, instrumentinės muzikos įrašui ar gyvai skambančios muzikos kūriniui. Savais žodžiais išsako kilusius įspūdžius. Atpažįsta kai kurių instrumentų (smuiko, būgno, dūdelės, varpelio) tembrus, girdėtus kūrinius. • Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas, jaučia ritmą. Dainuodamas išbando balso skambesį, išmėgina jį įvairioje aplinkoje (grupėje, kieme ir kt.). Stengiasi tiksliau intonuoti, taisyklingiau artikuliuoti (aiškiai tarti balsius, priebalsius, dvibalsius), taisyklingiau stovėti, kvėpuoti. • Ritminiais, melodiniais, gamtos, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus. • Improvizuodamas balsu, vaikišku muzikos instrumentu kuria ritmus, melodijas 	

		<p>ketureiliams, mįslėms, patarlėms.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Šoka sukamuosius (kai sukamasi poroje) ratelius, paprastų žingsnių (paprastasis, aukštas paprastasis, stangrus, pritupiamasis) autorinius ir penkių–šešių natūralių judesių (bėga, sukasi, pašoka ir kt.) šokius. • Šoka improvizuotai kurdamas penkių šešių natūralių judesių seką, reaguodamas į muziką, išreišdamas aplinkos vaizdus (gamtos reiškinius, gyvūnus). <p>Vaidyba</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtoja vyksmą dialogu, monologu, keisdamas balso intonacijas. Išreiškia savo norus, jausmus, mintis, baimes. Susikuria ištisą žaidimo aplinką, panaudodamas daiktus, drabužius, reikmenis. Muzikiniuose žaidimuose ir rateliuose kuria ar savaip perteikia 3–4 veiksmų seką, vaizduojančią augimą, darbą, veikėjų judėjimą, stengiasi perteikti veikėjo nuotaiką. <p>Vizualinė raiška</p> <ul style="list-style-type: none"> • Savo emocijas, patirtį, įspūdžius išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales. Objektus vaizduoja ne tokius, kokius mato, o tokius, ką apie juos žino. Kuria pagal išankstinį sumanymą, kuris procese gali kisti. • Eksperimentuoja tapybos, grafikos, mišriomis dailės priemonėmis ir medžiagomis, kuria sudėtingesnius koliažus, trimates formas iš įvairių medžiagų, asambližus, fotografuoja, piešia skaitmeninėmis priemonėmis (piešimo programomis telefone, kompiuteryje). 	<p>rugiapjūtė, kūlimas, malimas, gyvulių ganymas, šienapjūtė), augalus (medžiai, gėlės), gyvūnus, paukščius, su namų darbus (virimas, kepimas, verpimas, audimas...). Interpretuoja ir pritaiko įvairius tautosakos žanrus šiandieninei aplinkai. Susipažįsta su kitų kultūrų tradicijomis, papročiais, tautosaka. Žaidžia ir improvizuoja: įvairių gyvūnų, gamtos reiškinių pamėgdžiojimas, skatinant vaiko interpretaciją, maži etiudai (šeima, gatvė, parduotuvė, mėgstamų filmukų, pasakų situacijos), kūno plastikos žaidimai (pantomima). Vaidina: pasitelkus lėles (lėlės - žaislai, pirštinių – pieštukinės lėlės, lėlės ant pagaliukų, lėlės marionetės), su kaukėmis (kaukės spektakliams, kaukės Užgavėnėms), muzikiniame spektaklyje. Kuria: siužetus vaidinimams (pasakos, gyvenimiškos situacijos), scenografija iš aplinkos daiktų (kėdės, stalai...), muzikinį foną, garsus. Aptaria ir reiškia savo nuomonę: apie matytus ir vaidintus spektaklius, apie personažų elgsenos motyvus, apie kūno plastiką.</p>
--	--	--	---

		6 žingsnis	<p>Muzika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klausosi įvairaus stiliaus, žanrų muzikos kūrinių ir spalvomis ar piešiniu spontaniškai perteikia kilusius įspūdžius. Tyrinėja girdimos muzikos, triukšmo, tylos panašumus ir skirtumus. Įvardija kūrinio nuotaiką, tempą, dinamiką, skiria kai kuriuos instrumentus. • Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja. Dainuoja trumpas daineles kanonu, įsiklausydamas į savo ir draugų dainavimą. • Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2–3 garsų melodijas. Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikines pjeses solo ir orkestre, seka dirigento judesius, stengiasi kartu pradėti ir baigti kūrinėlį. • Improvizuodamas balsu, muzikos instrumentu kuria melodiją trumpam tekstui, paveikslui. Žaidžia muzikinius dialogus, kuria judesius kontrastingo pobūdžio muzikai. <p>Šokis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Šoka sudėtingesnius ratelius (tiltelių, grandinėlių), paprastųjų ir bėgamųjų (paprastasis bėgamasis, aukštasis bėgamasis, liaunas, smulkus bėgamasis) žingsnių autorinius ir natūralių judesių šokius. • Šoka improvizuotai kurdamas septynių–aštuonių natūralių judesių seką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreiškdamas erdvės (aukštai – žemai) ir laiko (greitai – lėtai) elementus. <p>Vaidyba</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją. 	
--	--	------------	---	--

			<p>improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocines būsenas. Tikslingai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką. Žaisdamas muzikinius žaidimus ir ratelius perteikia veikėjo mintis, emocijas.</p> <p>Vizualinė raiška</p> <ul style="list-style-type: none"> • Detalesniais, įtaigiais dailės darbais pasakoja realias ir fantastines istorijas, įvykius. Vaizdus papildo grafiniais ženklais (raidėmis, skaičiais, žodžiais ir kt.). Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti. Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus. • Skirtingiems sumanymams įgyvendinti dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas. Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis, skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis. 	
5.2.	<p>Estetinis suvokimas</p> <p><i>Vertybinė nuostata</i> Domisi, gėrissi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla.</p> <p><i>Esminis gebėjimas</i> Pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno</p>	1 žingsnis	Susidomi, trumpam sutelkia dėmesį bei rodo pasitenkinimą (krykštauja, siekia paliesti rankomis), kai yra emocionaliai kalbinamas suaugusiojo, kai mato ryškius, gražių formų daiktus, spalvingus paveikslėlius, žaislus, girdi ritmiškus muzikos ir kitus garsus, mato šokio judesius.	Emocinę būseną pradeda reikšti kreidelėmis, spalvotais pieštukais, tapymo priemonėmis, savarankiškai pasirinkdamas spalvas, taip pat kurdamas įvairias formas. Stebi, džiaugiasi savo ir kitų darbais, randa pažįstamus daiktus, personažus, („saulutė danguje“, „namelis stovi ant žemės“ ir pan.). Išgirdęs pažįstamą muziką, dainelę suklusta, pradeda linguoti, niūniuoti. Pasitikėdamas savo muzikinėmis galiomis vaikas individualiai muzikuoja, pakartoja, tiksliai atkuria melodiją balsu arba ritmingais judesiais „Groja“ koku nors instrumentu, improvizuoja, aiškina, ką reiškia jo „muzika“. Vaikas kviečia ir kitus (suaugusiuosius ir vaikus), kad dainuotų, šoktų, grotų kartu su juo. Žaidžia teatrinius žaidimus individualaus pamėgdžiojimo forma (pamėgdžioja suaugusįjį, gyvūną. Stebi klasikinius dailės kūrinius. Mėgina geranoriškai vertinti draugų, kitų žmonių kūrybinius
		2 žingsnis	Skirtingai reaguoja girdėdamas besikeičiančių intonacijų suaugusiojo kalbinimą, muzikos garsus, matydamas gražius gamtos bei aplinkos vaizdus, dailės kūrinius, šokančius ir vaidinančius vaikus ar suaugusiuosius. Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka.	
		3 žingsnis	Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinių	

	estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, įspūdžiais.		objektus. Emocingai reaguoja girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrindamas savo ir kitų piešinėlius, spalvingas knygelėlių iliustracijas, žaislus, džiaugdamašis savo puošnia apranga. Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinių, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis.	bandymus. Džiaugiasi savo gražiais, naujais rūbais, rodo su pirštuku vaikams, auklėtojai.
		4 žingsnis	Keliais žodžiais ar sakiniiais pasako savo įspūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėrašį, pasaką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinių, knygelėlių iliustracijas, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales Skirtingai reaguoja (ramiai ar emocingai) klausydami ir stebėdami skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinius, aplinką. Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti. Paklaustas pasako savo nuomonę kuris muzikos kūrinių, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis, drabužis, žaislas gražesnis. Reaguoja į kitų vertinimus.	Klausosi grožinės literatūros, poezijos kūrinių, atkreipdami dėmesį į teksto turinį ir formą, pastebėdami meninės išraiškos priemones: palyginimus, epitetus ir kt., vartoja juos savo kalboje, mėgdžioja įvairias intonacijas. Lankosi meno parodose, galerijose, muziejuose, koncertuose, kine, teatre, renginiuose, dalijasi įspūdžiais. Dalyvauja susitikimuose su menininkais, susipažįsta su jų kūryba. Kuria meninius darbelius, dainuoja, šoka, vaidina, klausosi muzikos kūrinių. Rengia kūrybinių darbų parodas, aptaria savo ir draugų kūrybą, grožisi ja. Stebi gamtos, aplinkos grožį, klausosi gamtos garsų.
		5 žingsnis	Dalijasi įspūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. Supranta ir pakomentuoja kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, vaizduodamas dailės darbeliu, ką vaizduoja savo kūriniuose. Mėgaujasi meninės veiklos eiga, muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrisi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. Grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais. Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinių, dainelę,	

			šoki, vaidinimą, dailės darbelį, aplinką, drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus.	
		6 žingsnis	Pasakoja įspūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio, dailės, tautodailės kūrinių siužetą, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilusius vaizdinius. Plačiau papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko vaidino, piešė. Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Gėrasi ir grožisi savo menine kūryba. Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako vieną kitą mintį, kodėl gražu.	
6. SĖKMINGAI BESIUGDANTIS				
6.1.	<p>Iniciatyvumas ir atkaklumas</p> <p><i>Vertybinių nuostatų</i> Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.</p> <p><i>Esminis gebėjimas</i> Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.</p>	1 žingsnis	Pats juda (šliaužia, ropoja, eina) sudominusių žaislų, daiktų link. Trumpam sutelkia žvilgsnį, seka judantį daiktą akimis, klausosi, atlieka tikslingus judesius, veiksmus su daiktais. Šypsodamasis, žvelgdamas į akis, čiauškdamas, duodamas žaislą kitam paskatina su juo žaisti; išreiškdamas norus parodo „taip“ arba „ne“.	Randa naują žaislą ir išbando jo galimybes. Žaidžia situacijas „Aš pats“. Piešia piešinį mamai, tėčiui, sesei/broliui. Sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą daiktą. Pats išrenka ir pasiūlo auklėtojai skaityti knygėlę. Pats pasirenka žaislą, daiktą. Su jais mėgina atlikti gerai žinomus veiksmus.
		2 žingsnis	Pats pasirenka daiktus, su jais žaidžia, daug kartų atkakliai bando atlikti naują veiksmą, kartoja tai, kas pavyko. Judesį, veiksmą ar garsą gali pakartoti tuoj pat, po kelių valandų, dienų, todėl savarankiškai modeliuoja kelis judesius ar veiksmus į vieną seką. Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos. Pats noriai mokosi iš tų, su kuriais jaučiasi saugus. Veiksmais ir atskirais žodžiais reiškia norus, veda suaugusįjį prie dominančių daiktų. Protestuoja, reiškia nepasitenkinimą,	

			negalėdamas įveikti kliūtis.	
		3 žingsnis	Nuolat energingai žaidžia, ką nors veikia, laisvai juda erdvėje, pats keičia veiklą, pasirenka vieną iš kelių daiktų, sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą norimą daiktą. Mėgsta išbandyti suaugusiojo pasiūlytus naujus žaislus, žaidimus, neįprastą veiklą. Ekspresyviai reiškia savo norus, sako „ne“.	
		4 žingsnis	Dažniausiai pats pasirenka ir kurį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. Kviečiant, sudominant įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei. Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando ką nors daryti kitaip arba laukia suaugusiojo pagalbos. Siekia savarankiškumo, bet vis dar laukia suaugusiųjų paskatinimo, padrąsinimo.	Piešia „Mano diena“ (atsispindi ką vaikas ketina veikti per dieną). Pasirenka veiklą. Sprendžia auklėtojų sudarytas problemines situacijas – teikia pasiūlymus. Apibrėžia savo rankos plaštaką, pasirenka ir priklįjuoja paveikslėlius, žymintčius, ką gali nuveikti darželyje ir kieme – „Mano gerosios rankytės“.
		5 žingsnis	Pats pasirenka ir ilgesnį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. Lengviau pereina nuo paties pasirinktos prie suaugusiojo jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei pasiūlytos veiklos. Suaugusiojo pasiūlytą veiklą atlieka susitelkęs, išradingai, savaip, savarankiškai. Ilgesnį laiką pats bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.	
		6 žingsnis	Turingai plėtoja paties pasirinktą veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną, kelias dienas. Susidomėjęs ilgesniam laikui įsitraukia į suaugusiojo jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei pasiūlytą veiklą, siūlo vaikams ir suaugusiajam įsitraukti į jo	

			paties sugalvotą veiklą. Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepasisėkus bando įtraukti bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį.	
6.2.	<p>Tyrinėjimas</p> <p><i>Vertybinė nuostata</i> Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja.</p> <p><i>Esminis gebėjimas</i> Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.</p>	1 žingsnis	Stengiasi pamatyti, išgirsti, paliesti, paimti, paragauti žaislus ir kitus daiktus. Reaguoja į tai, kas vyksta aplinkui, bando dalyvauti (mimika, judesiai, garsai).	Įkišęs ranką į „stebuklingą maišelį“, liečia, čiupinėja, glamžo, spaudo esančius daiktus ir bando atspėti: kietą, minkštą, švelnų ar šiurkštų daiktą. Antspaudooja panaudodamas gamtinę medžiagą. Piešia gamtoje rastais gamtiniais „dažais“. Sukelia vėją: išmėgina kuo galima vėdintis (skarele, pučiant, bėgiojant, sukantis, mosuojant ranka, popieriaus lapu ir pan.). Tyrinėja kartu su auklėtoja smėlio, sniego, vandens savybes. Su nauju daiktu, žaislu išbando įvairius veikimo būdus. Eksperimentuoja ir stebi savo veiksmų rezultatus: prideda, pamatuoja, deda į įdubimą, išpjovą ir pan.
		2 žingsnis	Stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti. Mėgsta žaisti slėpynių. Patikusį veiksmą prašo pakartoti daug kartų.	
		3 žingsnis	Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta.	
		4 žingsnis	Pats pasirenka žaidimui ar kitai veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, kodėl pasirinko. Žaisdamas tyrinėja, išbando daiktus bei medžiagas (pvz., plaukia ar skęsta, rieda ar sukasi ratu, tinka daiktai vienas prie kito, ar ne ir pan.).	Ieško atsakymų į probleminį klausimą „Kodėl?“. Kuria savo pomėgių knygeles. Ieško balansinių svarstyklių vidurio. Išbando magneto galimybes. Tyrinėja daiktus ant šviesos stalo. Kuria koliažus ieškodamas detalių jungimo galimybių. Dalyvauja artimiausios aplinkos išvykose ir kuria žemėlapius. Kuria stebėjimų fotografijų parodėles.
		5 žingsnis	Geba suvokti ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas ir jo paskirties (pvz., ratai yra apvalūs, nes mašinos paskirtis yra judėti). Domisi medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai, ir jų savybėmis. Suvokia medžiagos, iš kurios padarytas daiktas, pasirinkimo tikslumą (pvz., kodėl mašinos korpusas iš metalo, o padangos iš gumos). Paaiškina, kad su nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai, stengiasi taip daryti. Išskiria akivaizdžius daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų bruožus, savybes, kalbėdami apie tai kartais susieja skirtingus pastebėjimus.	

		6 žingsnis	Domisi aplinka, mėgsta stebėti, kaip auga augalai, kaip elgiasi gyvūnai, noriai atlieka paprastus bandymus, tyrinėja, iš kokių medžiagų padaryti daiktai, kur jie naudojami. Samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo, kelia tolesnius klausimus, siūlo idėjas, ką dar galima būtų tyrinėti. Domisi, kaip seniau gyveno žmonės, kaip žmonės gyvena kitose šalyse. Aktyviai tyrinėdami aplinką demonstruoja vis didėjančią kūno kontrolę, tinkamai pasitelkia visus pojūčius, savo galimybėms išplėsti pasitelkia įrankius ir kitas priemones (pvz., lupą, mikroskopą). Su suaugusiais ar kitais vaikais aptaria nesudėtingų stebėjimų, bandymų ar konstravimo planus, numato rezultata, mokosi pavaizduoti juos nesudėtingose lentelėse, diagramose, išradingai, kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus ir kitus darbus. Stebėdamas fotografijas aiškinasi, kuo yra panašūs su savo artimaisiais, kuo skiriasi nuo jų. Lygina daiktus, medžiagas, gyvūnus ir augalus, atsižvelgdamas į savybes, juos tikslingai grupuoja ir klasifikuoja.	
6.3.	<p>Problemu sprendimas</p> <p><i>Vertybinių nuostata</i> Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.</p> <p><i>Esminis gebėjimas</i> Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta,</p>	1 žingsnis	Pakartoja nepasisėkusį veiksmą, jį keičia, kad pasiektų laukiamą rezultatą. Mimika, gestais ir žodžiais parodo, kad susidūrė su kliūtimi, tikėdamasis suaugusiojo ar vyresnio vaiko pagalbos.	Žaidžia auklėtojos sudarytas problemines situacijas „Ką daryti – atėmė žaisliuką?“ Auklėtos padedamas atkreipia dėmesį į kasdieninę situaciją „čia ir dabar“. Deda didesnę kibirėlį į mažesnę. Kiemo aikštelėje randa balą ir kartu su auklėtoja sprendžia problemą – kaip nesušlapti kojųčių? . Žaidžia probleminį žaidimą „Kur rasti...?“.
	2 žingsnis	Susidūręs su sudėtinga veikla, kliūtimi, išbando jau žinomus veikimo būdus. Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti ir išbando jų naudojamus būdus. Nepavykus įveikti kliūties, meta veiklą arba laukia pagalbos.		
	3 žingsnis	Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų pasekmes.		

	<p>kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamos, tyrinėdamos, aiškindamasis, bendradarbiaudamos, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.</p>	<p>4 žingsnis</p>	<p>Nepavykus įveikti sudėtingos veiklos ar kliūties, prašo pagalbos arba meta veiklą.</p> <p>Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. Nori ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus. Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisekus prašo suaugusiojo pagalbos.</p>	<p>Ieško paveikslėliuose skirtumų. Sprendžia problemines situacijas „Ką daryti“ – patarimai draugams. Sudarinėja veiksmų planą tikslui „Noriu sužinoti“. Žaidžia žaidimą „Labirintų keliai“. Taiso sugadintą daiktą, suplėšytą knygutę. Bando su auklėtoja įvardinti pasekmes „Kas bus, jeigu...“. Žaidžia sveikatos saugojimo žaidimus: „Kaip pereiti gatvę?“, „Susirgo...“ ir pan.</p>
	<p>5 žingsnis</p>	<p>Retsykiais pats ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus. Ieško tinkamų sprendimų, tariasi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių. Nepasisekus samprotauja, ką galima daryti toliau, kitaip arba prašo suaugusiojo pagalbos.</p>		
	<p>6 žingsnis</p>	<p>Atpažįsta, su koku sunkumu ar problema susidūrė. Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes, tariasi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę, siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų. Nepasisekus bando kelis kartus, ieškodamas vis kitos išeities arba prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos.</p>		
6.4.	<p>Kūrybiškumas</p> <p><i>Vertybinė nuostata</i> Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą. <i>Esminis gebėjimas</i> Savitai reiškia savo įspūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas</p>	<p>1 žingsnis</p>	<p>Pastebi ir smalsiai, gyvai reaguoja į naujus daiktus, žmones, aplinkos pasikeitimus.</p>	<p>Pats puošia padarytus dirbinėlius. Eksperimentuoja įvairiomis tūrinėmis medžiagomis: moliu, plastilinu, drėgnu smėliu, minkštu sniegu, sūria tešla. Pritaiko įvairius daiktus veiksmams, pvz. kaladėlė – „telefonas“, pieštukas – „šaukštas“ ir t.t.. Žaidžia su dažų dėmėmis „Į ką tai panašu?“. Kartu auklėtoja dalyvauja kūrybiniuose darželio projektuose. Žaidžia siužetinius improvizacinius žaidimus.</p>
	<p>2 žingsnis</p>	<p>Domisi naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais. Atranda naujus veiksmus (tapyti ant veidrodžio, ridenti, nardinti į vandenį ir kt.) ir taiko juos daiktų tyrinėjimui.</p>		
	<p>3 žingsnis</p>	<p>Atranda vis naujus dalykus artimiausioje įprastoje aplinkoje. Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama, skaitoma. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus.</p>		
	<p>4 žingsnis</p>	<p>Ižvelgia naujas įprastų daiktų bei reiškinių savybes. Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasakodamas,</p>	<p>Eksperimentuoja ant balto ir spalvoto (sauso ir šlapio), įvairaus formato, dydžio popieriaus pirštu,</p>	

	ir jas savitai įgyvendina.		judėdamas. Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų.	teptuku, šiaudeliu, trintuku, kamštelio, sagute. Tapytą darbėlį papildo realiomis medžiagomis (audiniu, džiovintų augalais ir kt.). Dailės priemonėmis reiškia savo literatūrinius, muzikos kūrinio ar kitokius meninius įspūdžius. Aplinkoja iš skirtingo šiurkštumo, storumo, įvairių spalvų popieriaus, buityje nereikalingų laikraščių, tapetų, folijos ir kt.. Gamina, atvirukus, kvietimus, knygeles, dovanėles draugams, šeimos nariams; įvairių atributiką, dekoracijas šventėms, pramogoms. Kuria daugiasluoksnius kūrinius.
		5 žingsnis	Klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinomus dalykus. Savitai suvokia ir vaizduoja pasaulį. Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. Lengvai sugalvoja, keičia, pertvarko savitas idėjas, siūlo kelis variantus. Džiaugiasi savitu veikimo procesu ir rezultatu.	
		6 žingsnis	Nori atlikti ir suprasti vis daugiau naujų, nežinomų dalykų. Kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto, įsivaizduoja, fantazuoja. Ieško atsakymų, naujų idėjų, netikėtų sprendimų, neįprastų medžiagų, priemonių, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato. Drąsiai, savitai eksperimentuoja, nebijo suklysti, daryti kitaip.	
6.5.	Mokėjimas mokytis <i>Vertybinių nuostatų</i> Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ką išmoko. <i>Esminis gebėjimas</i> Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, sprenddamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus,	1 žingsnis	Reaguoja į kalbinimą, mimiką, žaislus, daiktus. Stebi ir susitapatina, mėgdžioja, siekia išgauti tą patį rezultatą. Pradedą tyrinėti žaislus ir daiktus visais pojūčiais.	Išbando naujus žaidimus. Šypsosi patyrus sėkmės jausmą. Žaidžia pojūčių žaidimus (klausos, regos, lytėjimo, skonio). Bando žaisti kartu su draugais bendrus žaidimus. Kuria siužetinio žaidimo epizodus. Ieško teminių paveikslėlių knygelėse.
		2 žingsnis	Nori naujų įspūdžių, todėl aktyviai domisi aplinkos daiktais, juda, norėdamas paimti, pasiekti, išbandyti žaislus ar daiktus. Stebi ir mėgdžioja, klausia. Patraukia, pastumia, paridena, įdeda daiktus ir stebi, kas vyksta, bando pakartoti pavykusį veiksmą. Stebi, mėgdžioja, klausia.	
		3 žingsnis	Veikia spontaniškai ir tikėdamasis tam tikro rezultato. Klausia, kaip kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando. Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus. Džiaugiasi tuo, ko išmoko.	
		4 žingsnis	Pasako, parodo, ką nori išmokti. Mėgsta kūrybiškai žaisti, veikti, siūlo žaidimų ir veiklos idėjas, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebi ir komentuoja	
				Kuria savo pasiekimų knygeles. Gamina plakatus: „Žinau – noriu sužinoti“, „Moku – noriu išmokti“, „Ką daryti, jeigu...?“. Varto savo ir draugų meninės veiklos, kitų gebėjimų ir pažangos vertinimų

	pradedą suprasti mokymosi procesą.		padarinius. Pasako, ką veikė ir ką išmoko.	segtuvus - apmąsto, diskutuoja, vertina savo ir kitų veiklą bei rezultatus. Taiko įvairius informacijos paieškos metodus: knygų „skaitymas“, aplinkos tyrinėjimas, klausinėjimas. Sprendžia galvosūkius.
		5 žingsnis	Norėdamas ką nors išmolti, pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja. Drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klauso, ką sako kiti, pasitiksline. Aptaria padarytus darbus, planuoja, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu...	
		6 žingsnis	Kalba apie tai, ką norėtų išmolti, ką darys, kad išmoltų, numato, ką veiks toliau, kai išmoks. Laiko save tikru mokiniu, atradėju. Drąsiai ieško atsakymų į klausimus, rodo iniciatyvą iškeldamas ir sprendamas problemas. Išsiaiškina, kokios informacijos reikia, randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose, pvz., enciklopedijose, žinyuose. Siūlo ir jungia idėjas bei strategijas joms įgyvendinti. Pasako, ką jau išmoko, ko dar mokosi, paaiškina, kaip mokėsi, kaip mokysis toliau.	

4.2. SPECIALIŲJŲ UGDYMO SI POREIKIŲ TURINČIŲ VAIKŲ UGDYMAS

Vaikų ugdymo turinys formuojamas, vadovaujantis ikimokyklinio ugdymo programa (ją pritaikant) ir atsižvelgiant į kiekvieno vaiko specialiuosius ugdymosi poreikius, pedagoginės psichologinės tarnybos rekomendacijas ir tėvų (globėjų) lūkesčius.

Vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymas grindžiamas vaiko gebėjimų, poreikių ir interesų pažinimu, parenkant ir taikant individualius ugdymo metodus, formas, specialiąsias ugdymo ir (ar) techninės pagalbos priemones, sukuriant tinkamą ugdymo ir ugdymosi aplinką, siekiant pritaikytoje ugdymo programoje iškelto ugdymo tikslo.

Vaikui, turinčiam specialiųjų ugdymosi poreikių, sudaromos sąlygos ugdytis pagal jo gebėjimus ir galias; ikimokyklinio ugdymo auklėtojas kartu su kitais pedagogais ir švietimo pagalbos specialistais, vaiko tėvais (globėjais), kitais artimaisiais teikia reikiamą pagalbą, stiprindami vaiko motyvaciją ugdytis, tobulėti, plėtoti **vaiko ugdymosi pasiekimų sritis**, sumažinti, įveikti arba kompensuoti ugdymo procese kylančius sunkumus. Jei, nepaisant sutelktų ir kryptingų vaiko ir ugdytojų pastangų, pažanga nepakankama, ikimokyklinio ugdymo auklėtojas kartu su kitais pedagogais ir švietimo pagalbos specialistu (specialistais), tėvais (globėjais), atsižvelgdamas į įstaigos Vaiko gerovės komisijos ir pedagoginės psichologinės tarnybos specialistų rekomendacijas, pritaiko ugdymo programą. Joje keliami tikslai ir formuluojami uždaviniai, atsižvelgiant į vaiko specialiuosius ugdymosi poreikius ir jų lygį, vaiko interesus ir galimybes, tėvų (globėjų) lūkesčius, specialistų rekomendacijas, kurias ikimokyklinio ugdymo auklėtojas drauge su kitais mokytojais ir švietimo pagalbos specialistais įgyvendina.

5. UGDYMO/SI PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

Pasiekimų vertinimo tikslas – nustatyti esminius ugdytinių gebėjimus bei numatyti tolesnio ugdymo/si gaires. Pasiekimų išskyrimas yra orientuotas į vaiko ugdymo/si kokybės tobulinimą.

Įstaigoje vertinimas planuojamas, numatoma ką, koku tikslu ir kaip bus vertinama, jis yra nenutrūkstamas, grįžtamasis, lankstus.

Vaikų pasiekimų ir pažangos vertinimas įstaigoje atliekamas pagal 18-ką vaiko ugdymo(si) sričių. Kiekvienoje srityje išskirta vertybinė nuostata ir esminis gebėjimas, kuriuos vaikas turėtų įgyti iki 6-erių metų, t. y. per visą ikimokyklinio ugdymo(si) laikotarpį.

Vaiko pasiekimų vertinimas – neatsiejama kokybiško ugdymo(si) proceso dalis, tai nuolatinis informacijos apie vaiko, jo ugdymo(si) ypatumus bei daromą pažangą atskirais amžiaus tarpsniais kaupimas ir apibendrinimas. Lopšelio-darželio ikimokyklinio ugdymo programa siekiame atliepti ugdytinių poreikius, interesus ir pagal galimybes garantuoti kiekvieno vaiko sėkmę.

Vertiname, kad pažintume vaiką, atskleistume jo pastangas, pažangą bei skatintume jo ugdymąsi, apmąstytume įgyvendintus programos tikslus ir uždavinius, planuotume tolesnio ugdymo perspektyvas individualiai kiekvienam vaikui ir vaikų grupei, apibendrinus sukauptą informaciją koreguotume ugdymo planus, ugdytume vaiko supratimą apie tai, kaip jam sekasi.

Vertinimo nuostatos. Pedagogės iš anksto numato, ką, koku tikslu, kada ir kaip vertins, taigi vaikų pasiekimų vertinimas planuojamas. Vertinimas nevienkartinis, siekiama, kad vertinimas būtų nenutrūkstamas, grįžtamasis. Vertinimas visuminis, kada vertinami visos ugdytinių kompetencijos, ugdymo sričių pasiekimai.

Vertinimo sistemiškumas. Vaikų pasiekimai vertinami du, esant reikalui tris kartus per mokslo metus:

- pirmą kartą: rugsėjo–spalio mėn. Išsiaiškinami realūs vaiko gebėjimai, patirtis, kas sekasi geriau, kas sunkiau, numatomas tolesnis ugdymo tikslas ir uždaviniai;
- antrą kartą: gegužės–birželio mėn. Nustatoma individuali kiekvieno vaiko pažanga, pasiekta per metus, apibendrinami įvykę pokyčiai, parengiamas vaiko pasiekimų aprašas;
- tarpinis vertinimas – nebūtinai, vertinama esant reikalui.

Vertintojai:

- vaikų pasiekimus vertina grupės auklėtojos, meninio ugdymo mokytojas.
- vertinime dalyvauja vaikų tėvai, jie suteikia informaciją apie vaiką, dalyvauja anketinėse apklausose, reiškia savo nuomonę apie pasiektą vaiko pažangą, padeda vaikams įveikti sunkumus ten, kur prasčiausiai sekasi.
- vaikai taip pat aktyvūs savo vertinimo dalyviai, su vaiku aptariami jo pasiekimai, būtinai pabrėžiant sėkmę, klausiami vaikų nuomonės dėl vertinimo būdų, procedūrų.

Vertinimo būdai ir metodai - programos įgyvendinimo laikotarpiu vaikų pažanga yra vertinama: juos stebint natūralioje kasdieninėje ugdymojoje veikloje, bendraujant su vaikais, tėvais/globėjais, kitais įstaigos pedagogais ir specialistais, atliekant vaiko veiklos ir kūrybos darbų analizę, garso, vaizdo įrašai, vaiko pasakojimai, anketinės apklausos, tėvų atsiliepimai ir kt.

Vaiko pasiekimai dokumentuojami - kiekvienam vaikui paruošiamas pasiekimų aplankas.

Aplankalą sudaro:

■ Vaiko ugdymosi pasiekimų bei pažangos vertinimo lentelė Nr. 1 (priedas Nr. 2). Pildo pedagogai rudenį ir pavasarį.

■ Vaiko ugdymosi pasiekimų bei pažangos vertinimo lentelė Nr. 2 (priedas Nr. 3). Tėvai/globėjai pildo rudenį.

■ Darbai, įrodantys vaiko raidos lygį (vaikų raiškos darbeliai, veiklos pėdsakai, vaikų kūrybos knygelės, pedagogo užrašyti įvairūs pasakojimai, „auksinės mintys“, nuotraukos, žodinė kūryba, samprotavimai ir kt.).

■ Vaiko duomenų anketa „Tėvai apie vaiką“ Nr. 4 (pildoma pradėjus lankyti šią grupę) (priedas Nr. 4).

■ Vaiko ugdymosi pasiekimų metinė diagrama.

■ Kaupiant pasiekimų aplanką labai svarbi yra vaiko nuomonė. Jis atrenka, kuri savo darbėlį, kurią nuotrauką norėtų įdėti į aplanką ir pakomentuoja, kodėl. Taip vaikas mokosi pamatyti savo gebėjimų tobulėjimą, pasakyti suaugusiesiems, kas jam svarbu.

Ugdymosi pasiekimų vertinimo rezultatai panaudojami: vaiko pažinimui, ugdomosios veiklos planavimui, ugdymo proceso individualizavimui, tėvų individualiai informacijai (žodžiu) ir pedagogo kompetencijų tobulinimui.

Pasiekimų fiksavimas. Visa pasiekimų vertinimo medžiaga kaupiama „Vaiko pasiekimų aplanke“. Jame yra kaupiami: vaikų dailės darbeliai su pedagogų komentarais, vaikų kalba (samprotavimai, žodinė kūryba ir kt.), įvairios vaiko veiklos stebėjimo užrašai, anketos tėvams, pedagogo refleksija apie vaiko pasiekimų lygį, daromą pažangą ir ugdymo perspektyvą;

Tėvų informavimas. Vertinimo medžiaga yra konfidenciali ir aptariama individualiai su vaiko tėvais (globėjais) reikalui esant su specialistais, kurie gali suteikti vaikui pagalbą – logopedu ir kt. Tėvai su grupės pasiekimais yra supažindinami grupės susirinkimų metu, o su individualiais vaiko pasiekimais supažindinami asmeniškai, individualių pokalbių metu. Auklėtoja sudaro sąlygas tėvams nuolat susipažinti su vaiko pasiekimų aplanke.

6. NAUDOTA LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

1. Ankstyvojo ugdymo vadovas (tėvams, globėjams, pedagogams). Vilnius, 2001.
2. Ankstyvojo amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas/R. Bylinė, S. Leistrumienė - Vilnius, „Presvika“ 2008.
3. Alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos programa./Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija.-Vilnius: Standartų spaustuvė, 2006.
4. Ankstyvasis ugdymas. / Ona Monkevičienė - Vilnius: UAB „Egmont Lietuva“, 2006.
5. Bakūnaitė J. Humanistinio vaikų ugdymo programa „Auginu gyvybės medį“. Vilnius, 1998.
6. Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa. Švietimo aprūpinimo centras, 2002.
7. Bluma S. ir kt. Ankstyvojo ugdymo vadovas. Vilnius, 2001.
8. Gaižutis A. Estetinio ir meninio ugdymo programa. Vilnius, 1989.
9. Ikimokyklinio ugdymo įstaigą reglamentuojantys teisės aktai. Vilnius, 2001.
10. Ikimokyklinio ugdymo gairės. Programa pedagogams ir tėvams. Vilnius, 1993.
11. Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašas, 2005 balandžio 18 d. Nr. 627.
12. Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas/V. Gražienė- Vilnius, „Presvika“2007.
13. Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos (2015).
14. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas (2014).
15. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2003 birželio 17 d. Nr. IX – 1630.
17. Lietuvos Respublikos specialiojo ugdymo įstatymas (Žin., 1998, Nr. 115-3228).
18. Piliuvienė A., Dailidienė N., Jakučiūnienė D. ir kt. Ikimokyklinio amžiaus vaikų saugios gyvenamosios įgūdžių programa. Vilnius, 1997.
19. Prasmingas dialogas su ugdytinių tėvais – vaiko sėkmingos socializacijos prielaida. Šiauliai: Lucilijus, 2005.
20. Projekto „Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtra“ Nr. VPI-2.3-ŠMM-03-V-02-001 (seminaro medžiaga).
21. Monkevičienė O. Užsienio valstybių ikimokyklinio ugdymo programų modeliai. Vėrinėlis. Knyga auklėtojais II dalis. Vilnius, 1995.
22. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti. Vilnius, 2006.
23. Neifachas S. Ikimokyklinio ugdymo programos kokybės užtikrinimas: turinio konkretizavimas, tikslų ir uždavinių įgyvendinimas, atitikties nustatymas. Vilnius, 2008.
24. Neifachas S. Vaikų ugdymas darželyje: dabartis ir ateities perspektyva. Vilnius, 2008.
25. Vaiko gerovės koncepcija. 2003 m. gegužės 20 d. Nr. IX-1569.
26. Vaiko teisių konvencija. Vilnius, 1999.
27. Šeibokienė G. Ikimokyklinis ugdymas: kur esame ir kur link eisime // Lietuvos vaikų darželis: praeitis ir dabartis. Vilnius, 1999.
28. www.smm.lt

PRIEDAI

**Akmenės rajono Akmenės vaikų lopšelio-darželio „Gintarėlis“ ilgalaikis ugdomosios veiklos planas
elektroniniame dienyne**

Grupė:

Laikotarpis:

Metų vaikų grupė (vaikų amžius):

Vaikų grupės aprašymas:

Ugdymo prioritetai (remiantis grupės aprašymu, numatoma, kuriems vaikų gebėjimams ugdyti(s) bus skiriama daugiau dėmesio):

Planuojama ugdomoji veikla rugsėjo (kiti mėnesiai) (kūrybiniai projektai, temos, šventės, pramogos, išvykos, ekskursijos, sąveika su šeima, mokykla ir kitais socialiniais partneriais bei kita vaikų grupei aktuali veikla):

Ugdomosios veiklos apmąstymai, pokyčių įvertinimas (kaip sekėsi realizuoti ugdymo tikslus, uždavinius. Atskleidžiama, kaip sekėsi, atsižvelgiant į grupės vaikų gebėjimus, poreikius, galimybes, realizuoti įstaigos programoje numatytus ugdymo tikslus ir uždavinius: kas, kaip pavyko, kokie išškilo sunkumai, kodėl tai įvyko, ką ir kaip reikėtų keisti):

**Akmenės rajono Akmenės vaikų lopšelio-darželio „Gintarėlis“ trumpalaikis ugdymo turinio planavimas
elektroniniame dienyne**

Tema/idėja:

Vaikų pasiekimų sritys:

Amžius:

Ugdymosi užduotys:

Ugdomoji veikla:

Eil. Nr.	Veiklos formos ir idėjos vaikų veiklai	Vaiko pasiekimai, kurie vestų į galutinį rezultatą	Priemonės	Galutinis vaiko pasiekimų rezultatas pasiekus uždavinį
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				

Tėvų, kitų darželio pedagogų, idėjos vaikų veiklai:

Vaikų idėjos, jų sumanyta veikla:

Veiklos refleksija ir idėjos ateičiai:

VAIKO UGDYMO SI PASIEKIMŲ BEI PAŽANGOS VERTINIMO LENTELĖ

Vaiko vardas ir pavardė _____
 Grupė _____
 Vertinimo data _____
 Vertinimo data _____

Vaiko amžius _____
 Vaiko amžius _____

Lūkesčiai	Ugdymo sritis	Vaiko pasiekimo žingsniai													
		Ruduo							Pavasaris						
		1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
Orus	<i>Emocijų suvokimas ir raiška</i>														
	<i>Savireguliacija ir savikontrolė</i>														
	<i>Savivoka ir savigarba</i>														
	<i>Santykiai su suaugusiais</i>														
	<i>Santykiai su bendraamžiais</i>														
Smalsus	<i>Aplinkos pažinimas</i>														
	<i>Skaičiavimas ir matavimas</i>														
Bendraujantis	<i>Sakytinė kalba</i>														
	<i>Rašytinė kalba</i>														
Sveikas	<i>Kasdieniniai gyvenimo įgūdžiai</i>														
	<i>Fizinis aktyvumas</i>														
Kuriantis	<i>Meninė raiška</i>	Muzika													
		Šokis													
		Vaidyba													
		Vizualinė raiška													
	<i>Estetinis suvokimas</i>														
Sėkmingai besiuogdantis	<i>Iniciatyvumas ir atkaklumas</i>														
	<i>Tyrinėjimas</i>														
	<i>Problemų sprendimas</i>														
	<i>Kūrybiškumas</i>														
	<i>Mokėjimas mokytis</i>														

Komentarai (rudeni)
 Komentarai (pavasari)
 Pedagogai

VAIKO UGDYMO SI PASIEKIMŲ BEI PAŽANGOS VERTINIMO LENTELĖ

Vaiko vardas ir pavardė _____

Grupė _____

Vertinimo data _____

Vaiko amžius _____

Lūkesčiai	Ugdymo sritis	Vaiko pasiekimo žingsniai													
		Ruduo							Pavasaris						
		1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
Orus	<i>Emocijų suvokimas ir raiška</i>														
	<i>Savireguliacija ir savikontrolė</i>														
	<i>Savivoka ir savigarba</i>														
	<i>Santykiai su suaugusiais</i>														
	<i>Santykiai su bendraamžiais</i>														
Smalsus	<i>Aplinkos pažinimas</i>														
	<i>Skaičiavimas ir matavimas</i>														
Bendraujantis	<i>Sakytinė kalba</i>														
	<i>Rašytinė kalba</i>														
Sveikas	<i>Kasdieniniai gyvenimo įgūdžiai</i>														
	<i>Fizinis aktyvumas</i>														
Kuriantis	<i>Meninė raiška</i>	Muzika													
		Šokis													
		Vaidyba													
		Vizualinė raiška													
	<i>Estetinis suvokimas</i>														
Sėkmingai besiuogdantis	<i>Iniciatyvumas ir atkaklumas</i>														
	<i>Tyrinėjimas</i>														
	<i>Problemų sprendimas</i>														
	<i>Kūrybiškumas</i>														
	<i>Mokėjimas mokyti</i>														

Tėvai/ globėjai

_____ (parašas)

_____ (vardas ir pavardė)

Vaiko duomenų anketa „Tėvai apie vaiką“

BENDROS ŽINIOS

Galvodami apie savo vaiką džiaugiamės

Mūsų vaikui būdingi charakterio bruožai, temperamentas

Bedraudamas su bendraamžiais, jis

Kai nusimena, susijaudina, jis

Mūsų vaiko mėgstamiausios pasakos, kūrinėliai, eilėraščiai

Mėgstamiausi žaidimai

Mėgstamiausios knygos, filmai

Jis ypač domisi

TĖVŲ LŪKESČIAI, POREIKIAI, NUOSTATOS

PRAŠYTUME ATKREIPTI DĖMESĮ Į
